

RAPPORT FOR FINANSINSTITUSJONER

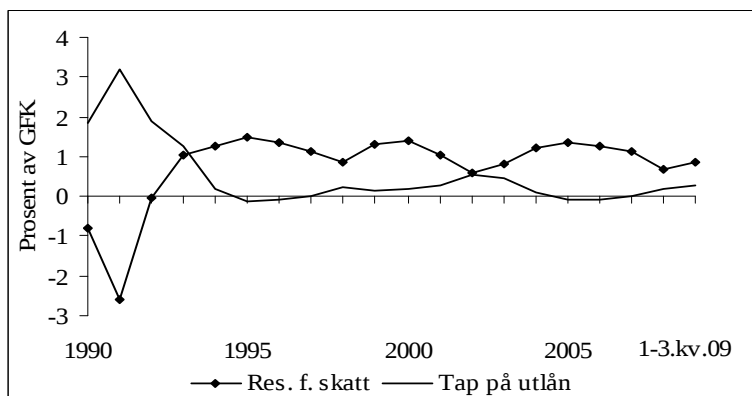
1.- 3. kvartal 2009

Foreløpige tall

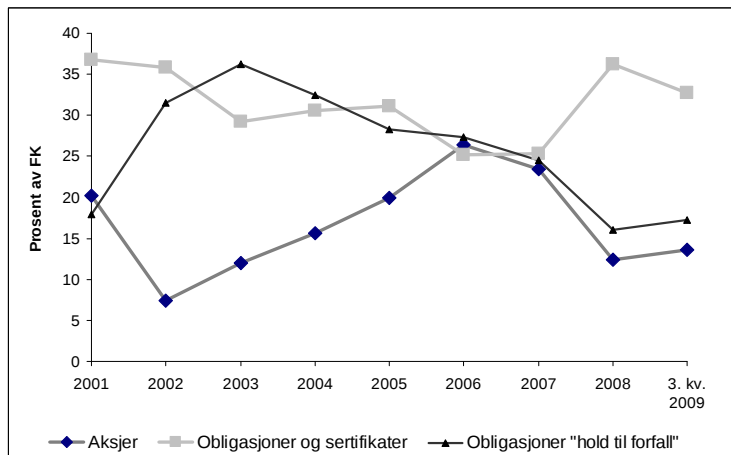
1. Hovedinntrykk.. ..	2
2. Makroøkonomisk bakgrunn.....	5
3. Banker	8
4. Finansieringsforetak	18
5. Livsforsikringsselskaper.....	26
6. Skadeforsikringsselskaper.....	31

VEDLEGG

Utvikling i resultat og tap på utlån i prosent av GFK i norske banker

Utvikling i andel aksjer og obligasjoner i livsforsikringsselskaper

1. HOVEDINNTRYKK

Det er nå tegn som tyder på at nedgangen i internasjonal økonomi har bremsert opp. Flere industriland opplever moderat økonomisk vekst. På tross av oppjusterte prognoser, forventer IMF fortsatt et fall i industrilandenenes BNP på 3,4 prosent i 2009. Norsk økonomi viser også tegn til bedring. Etter to kvartaler med markert nedgang, økte BNP for Fastlands-Norge med 0,3 prosent fra 1. til 2. kvartal. Flere nøkkeltall tyder på videre aktivitetsoppgang og Norges Bank forventer moderat BNP-vekst både i 3. og 4. kvartal. Arbeidsledigheten i Norge holder seg relativt lav og stabil, men viser tegn til å øke noe framover. Verdien på Oslo Børs økte med 14,5 prosent i tredje kvartal 2009 etter å ha økt 24,7 prosent i andre kvartal. I USA og euroområdet var oppgangen henholdsvis 14,5 og 21 prosent i samme periode. Fra utgangen av september, fram mot midten av november, har verdien på Oslo Børs steget drøyt 10 prosent mens oppgangen i de internasjonale markedene har vært noe svakere. Det har vært en betydelig nedgang i pengemarkedsrentene siden årsskiftet. Dette skyldes både kraftige rentenedsettelsener fra sentralbankene og at risikoen i interbankmarkedet har avtatt. Forskjellen mellom interbankrenter og renten på statscertifikater har vært stabil de siste månedene, og indikerer at pengemarkedene er i ferd med å normaliseres, om enn på et noe høyere nivå enn før finanskrisen begynte. Også i obligasjonsmarkedene har spreadene kommet mye ned, men er fortsatt høyere enn før krisen, særlig for obligasjoner med lavere rating og lengre løpetider.

At den internasjonale finanskrisen har fått realøkonomiske konsekvenser gjenspeiles i kredittveksten. Tolv månedersveksten i innenlandsk kreditt til publikum (K2) falt videre fra 6,8 prosent fra utgangen av 2. kvartal til 5,5 prosent ved utgangen av 3. kvartal. Det er særlig nedgangen i kreditt til ikke-finansielle foretak som har bidratt til reduksjonen. Årsveksten i kreditt til denne sektoren var 2,4 prosent ved utgangen av september, mot 5,8 prosent ved utgangen av juni. Låneetterspørsel fra ikke-finansielle foretak er redusert samtidig som bankene har strammet noe inn på kredittpraksis gjennom tilpasning av marginer til økt risiko og økte krav til egenkapital og sikkerhet. I takt med spreadinngang i obligasjonsmarkedet, har marginene på kreditt til foretakene blitt redusert noe fra 2. til 3. kvartal. Det har vært betydelig aktivitet i det norske obligasjonsmarkedet i første ni måneder, og emisjonsaktiviteten har vært høy, noe som indikerer at markedet fungerer bedre.

12-måneders vekst i utlån til husholdningene var uendret på 6,4 prosent fra andre til tredje kvartal 2009. Høy aktivitet i boligmarkedet holder låneetterspørselen oppe. Boligprisene har økt med nær 12 prosent siden årsskiftet. Etter kontinuerlig fall i prisene på næringseiendom gjennom 1. halvår 2009, viser utviklingen i tredje kvartal enkelte tegn til stabilisering. Omsetningen i dette markedet har tatt seg noe opp mens leieprisene fortsatt er svakt fallende.

Bankene (morbanker) viser for årets 3 første kvartaler en viss bedring av inntjeningen i forhold til samme periode i fjor. Det samlede resultat før skatt ble på 21,6 mrd. kroner, 3,2 mrd. kroner bedre enn tilsvarende periode i 2008. I forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK) var dette likevel en marginal nedgang på 0,01 prosentpoeng til 0,88 prosent. Egenkapitalavkastningen har økt fra 11,5 prosent til 12,2 prosent i samme periode. Resultatet er sterkt påvirket av økning i "andre inntekter", som er nær doblet i forhold til tilsvarende tall for 2008, hovedsakelig som følge av økte inntekter på verdipapirer og andre finansielle instrumenter. Netto renteinntektene økte med 1,5 prosent sammenlignet med 1. - 3. kvartal 2008. I forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital var dette likevel en reduksjon på 0,23 prosentpoeng til 1,35 prosent. Innskuddsmarginen var svært lav som følge av de lave pengemarkedsrentene, mens fallet i renten og økte risikopåslag i 2009 har ført til økning i bankenes marginer på utlån. Imidlertid har utlånsmarginen til private foretak og personkunder falt med henholdsvis 41 og 14 basispunkter fra andre til tredje kvartal 2009. Det var totalt sett en nedgang i rentemarginen fra andre kvartal til tredje kvartal. Utlånstapene i tredje kvartal i år var noe høyere enn i andre kvartal. For bankene samlet økte volumet av misligholdte engasjementer fra 0,71 til 1,1 prosent av totale utlån siste året. Syv banker hadde underskudd

etter årets ni første måneder. Bankenes vekst i utlån til kunder har avtatt, og sammenlignet med utgangen av september 2008 økte utlån til kunder med 4,8 prosent (inkl. overføring av utlån til boligkredittforetak). Siden utgangen av 2008 har det vært betydelig oppbremsing i veksten i utlån fra bankene, og til innenlandske foretak økte bankene utlånene med kun 0,7 prosent siste år, en nedgang på nær 18 prosentpoeng fra årsskiftet. Vekst i utlån til personkunder var 7 prosent (inkl. boligkredittforetakene), tilnærmet uendret fra årsskiftet. Veksten i innskudd fra kunder var 1,3 prosent siste år, og for bankene samlet sett utgjorde innskuddsdekningen 67,8 prosent ved utgangen av september 2009, en oppgang sammenlignet med ett år tilbake som vesentlig skyldes bankenes overføringer av lån til boligkredittforetak.

IRB-bankene (morbank) har samlet en kjernekapitaldekning på 8,5 prosent, en økning på 0,8 prosentpoeng sammenlignet med samme kvartal i fjor. Noe av økningen kan tilskrives reduksjonen i IRB-gulvet fra 90 prosent til 80 prosent, som innebærer et redusert kapitalkrav for bankene i forhold til 2008. Banker som beregner kapital etter standardmetoden hadde en gjennomsnittlig kjernekapitaldekning på 12,6 prosent, en økning på 0,3 prosentpoeng sammenlignet med ett år tilbake. Enkelte av de større bankene har valgt å bruke markedet for innhenting av kapital. Man vil få et bedre bilde av det faktiske kapitalnivået i bankene ved årsskiftet. Da vil årets resultat bli medregnet i samtlige institusjoner, samtidig som man vil se effekten av kapitaltilførselen fra Statens finansfond og emisjoner i markedet som i stor grad vil komme på plass i løpet av 4. kvartal 2009. Likviditetssituasjonen i bankene har bedret seg i og med at markedene for kort og lang funding fungerer nesten som før den internasjonale finanskrisen.

Finansieringsselskapene hadde et resultat av ordinær drift på 1,8 mrd. kroner, en økning på 357 mill. kroner sammenlignet med 1. - 3. kvartal 2008. I forhold til GFK steg resultatet med 0,25 prosentpoeng til 1,82 prosent. Netto renteinntektene økte betydelig, og det var særlig reduksjonen i rentekostnadene som bidro til økningen. Bokførte tap var vesentlig høyere enn i tilsvarende periode i 2008, men den betydelig økningen i netto renteinntekter mer enn oppveide økte utlånstap. Misligholdte lån økte med 59 prosent siste år, og utgjorde 3,4 prosent av utlånsporteføljen ved utgangen av halvåret. Veksten i utlån var negativ siste 12-måneder, mens den var 3,6 prosent ved utgangen av 2. kvartal 2009. For selskaper som driver med forbruksfinansiering uten sikkerhet, har det vært en betydelig økning i tap på utlån sammenlignet med ett år tilbake. Tapene utgjorde per 30. september 2009 hele 3,1 prosent av utlånene, mot 1,6 prosent ett år tilbake. Misligholdte utlån økte i samme periode fra 5,7 prosent til 7,5 prosent av utlånene. Veksten i slike utlån har falt betydelig, og 12 måneders veksten var 4,1 prosent ved utgangen av 3. kvartal 2009. Årsveksten ved utgangen av 3. kvartal 2008 var 21 prosent, mens den var 17 prosent etter 3. kvartal 2007. Isolert i 3. kvartal var veksten kun 0,4 prosent.

Kredittforetakenes resultat av ordinær drift var 1,3 mrd. kroner, en bedring sammenlignet med 1. – 3. kvartal 2008 hvor resultatet var 1,1 mrd. kroner. I forhold til GFK var det derimot en nedgang på 0,05 prosentpoeng til 0,17 prosent. Det har vært en sterk økning i netto renteinntekter som følge av overføring av boliglån fra banker. Tap på utlån var fremdeles lave ved utgangen av september 2009. Egenkapitalavkastningen har falt fra 6,5 prosent til 4,6 prosent siste år. Kredittforetakenes utlån økte med 53 prosent siste 12 måneder, i hovedsak som følge av overføringer av porteføljer fra bankene. Boligkredittforetakene hadde per 30. september 2009 utstedt obligasjoner med fortrinnsrett på om lag 378 mrd. kroner, mot om lag 318 mrd. kroner ved utgangen av andre kvartal.

Livsforsikringsselskapene hadde en bokført kapitalavkastning i kollektivporteføljen på 5,3 prosent i 1. – 3. kvartal 2009. Den verdijusterte avkastningen var 5,9 prosent i samme periode. Det var en klar bedring fra i fjor hvor avkastningstallene på samme tid var henholdsvis 0,6

(bokført) og -3,1 (verdijustert). Etter at livsforsikringsselskapene gikk inn i 2009 uten kursreguleringsfond, har de fleste selskapene per 3. kvartal igjen midler i fondet. Alle selskapene har hatt positiv kapitalavkastning i årets 3 første kvartaler. Livsforsikringsselskapene har hatt stor økning i finansinntekter og i teknisk regnskap sammenholdt med ett år tilbake. Resultat før tildeling til kunder og før skatt ble 12,5 mrd. kroner i 1. – 3. kvartal 2009. Samlet har selskapene en verdinedgang på eiendom på 2,3 mrd. kroner i 1. – 3. kvartal 2009. To av elleve selskaper hadde negativt resultat i perioden.

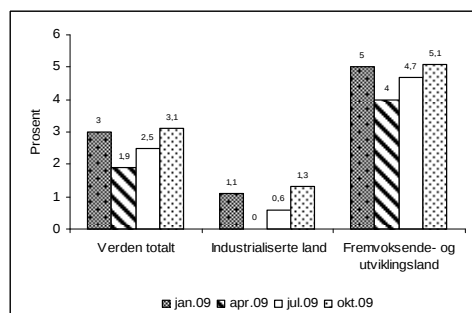
Kollektivporteføljen utgjør hoveddelen av livsforsikringsselskapenes forvaltningskapital med en andel på 83 prosent. Aksjeandelen i kollektivporteføljen utgjorde 10,4 prosent ved utgangen av 3. kvartal 2009, mot 16 prosent et år tidligere. Aksjeeksponeringen (som også tar hensyn til derivatposisjoner) er noe lavere. Sertifikater og obligasjoner vurdert til virkelig verdi utgjorde 33 prosent, mens obligasjoner ”holdt til forfall” utgjorde 21 prosent.

Ved utgangen av 3. kvartal 2009 var selskapenes bufferkapital 39,8 mrd. kroner, og utgjorde 5,1 prosent av forvaltningskapitalen, en bedring fra andre kvartal på 1 prosentpoeng.

Resultat av ordinær drift i **skadeforsikringsselskapene** (uten captive-selskapene) var 3,9 mrd. kroner i 1. - 3. kvartal 2009, mot 0,6 mrd. kroner i samme periode i 2008. Resultat av teknisk regnskap har falt betydelig, i hovedsak som følge av lavere allokert investeringsavkastning og økte sikkerhetsavsetninger. Finansinntektene har økt betydelig sammenlignet med samme periode i fjor, som bidro til bedringen i resultatene for skadeforsikringsselskapene. 10 av 43 selskaper hadde negativt resultat før skatt i 1. – 3. kvartal 2009.

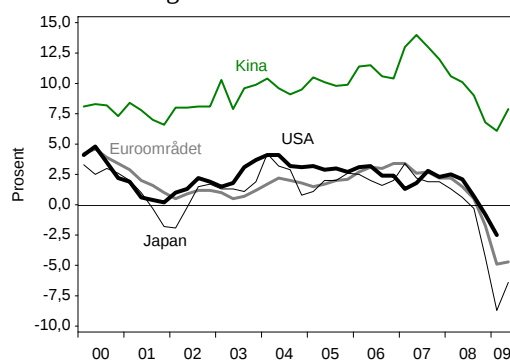
Aksjer og andeler utgjorde 11 prosent av forvaltningskapitalen ved utgangen av 3. kvartal 2009, ned fra 15 prosent ett år tidligere. Skadeforsikringsselskapene har økt beholdningen av obligasjoner ”holdt til forfall” siste år, fra 17 prosent til 22 prosent av forvaltningskapitalen. Samtidig har det vært reduksjon i beholdning av øvrige rentepapirer på 2 prosentpoeng til 26 prosent i samme periode.

Figur 2.1: Prognoser for BNP-vekst i 2010 gitt på ulike tidspunkter

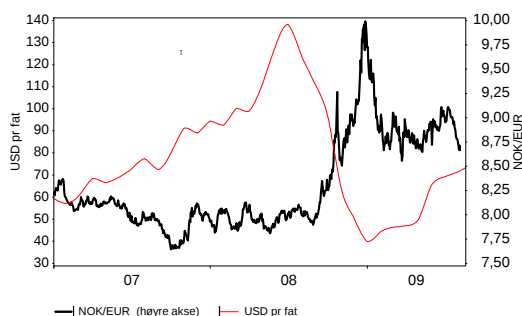
Kilde: IMF

Figur 2.2 BNP-vekst i USA, Japan, Euroområdet og Kina

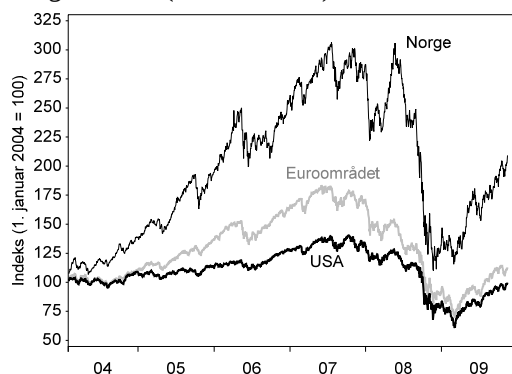
Kilde: Reuters EcoWin

Figur 2.3: Oljepris og kroner pr. euro

Kilde: Reuters EcoWin

Figur 2.4: Aksjeindekser USA, Euroområdet og Norge. Indeks (01.01.04=100)

Kilde: Reuters Ecwin

2. MAKROØKONOMISK BAKGRUNN

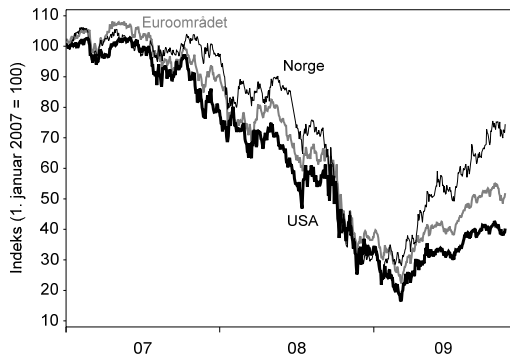
Nedgangen i internasjonal økonomi har bremset opp og flere industriland opplever økonomisk vekst. IMF's prognoser for verdensøkonomien har blitt oppjustert gradvis siden første halvår av 2009. De seneste prognosene antyder at BNP i industrilandene er antatt å falle med 3,4 prosent i inneværende år, mens det er ventet en vekst på 1,3 prosent for 2010. Det knyttes imidlertid store utfordringer til å opprettholde veksten fremover. Privat etterspørsel er fortsatt lav i landene som har vært hardt rammet av den økonomiske krisen. Vedvarende videre økonomisk vekst er avhengig av at etterspørselen fra privat sektor tar seg opp når tiltakspakkene fra det offentlige fases ut.

I USA viser foreløpige tall at BNP økte med en årlig rate på 3,5 prosent fra 2. til 3. kvartal mot en nedgang på 0,7 prosent kvartalet før. Arbeidsledigheten har fortsatt å øke gjennom 3. kvartal og var ved utgangen av oktober 10,2 prosent, et historisk høyt nivå. Det amerikanske boligmarkedet har vist tegn til bedring gjennom 3. kvartal. Samtidig stiger imidlertid antall tvangssalg og mislighold av prime-lån. Case-Shiller indeksen for de 10 største byene viste et prisfall for august på 10,2 prosent på 12-måneders basis. Også i euroområdet kommer enkelte tegn til oppgang, men bildet er blandet. Samlet BNP avtok med 0,2 prosent fra 1. til 2. kvartal mot fall på 2,5 prosent kvartalet før. Blant øvrige EU-land falt BNP i Storbritannia med 0,6 prosent fra 1. til 2. kvartal, mens veksten i BNP var 0,3 prosent i Tyskland i samme periode. Situasjonen i Baltikum er imidlertid dyster og det er meget stor nedgang i produksjonen i alle de tre landene, spesielt i Litauen. I de fremvoksende økonomiene har veksten allerede tatt seg betydelig opp, og IMF forventer at BNP for disse landene samlet øker med om lag 1 prosent i 2009 og 5 prosent i 2010.

Høy etterspørsel fra flere asiatiske land og forventninger om økt aktivitet i verdensøkonomien, bidro til at oljeprisen økte med nær 30 dollar pr. fat de tre første kvartalene av 2009 og lå rundt 70 dollar fatet ved utgangen av september. Per 10. november var prisen 77 dollar per fat. Også prisen på andre viktige råvarer, som aluminium, har økt kraftig de siste månedene.

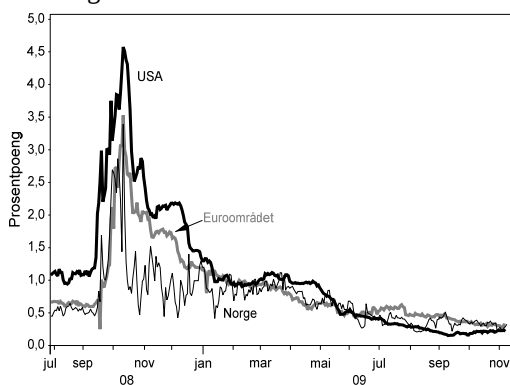
Etter fall i aksjekursene ved inngangen av 2009, økte verdiene i aksjemarkedene betydelig gjennom 2. kvartal og 3. kvartal. Fra 30. juni til 30. september økte Oslo Børs med 14,5 prosent. I USA og euroområdet var oppgangen på henholdsvis 14,5 og 21 prosent i samme periode.

Figur 2.5: Aksjekursutvikling for finans i USA, Euroområdet og Norge. Indeks (01.01.07=100)

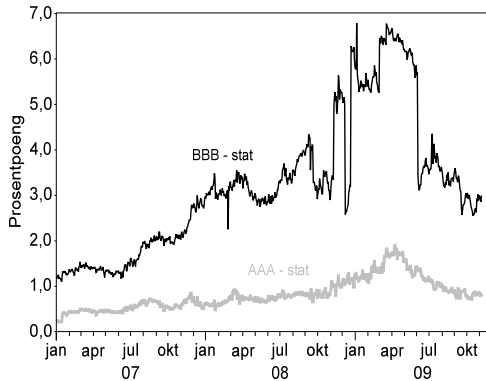
Kilde: Reuters EcoWin

Figur 2.6: Rentespread 3-måneders interbankrenter og statscertifikater

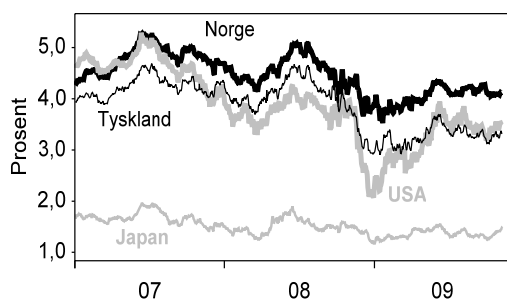
Kilde: Reuters Ecwin

Figur 2.7: Kreditspread USA

Kilde: Reuters Ecwin

Figur 2.8: Renten på 10-årige statsobligasjoner

Kilde: Reuters EcoWin

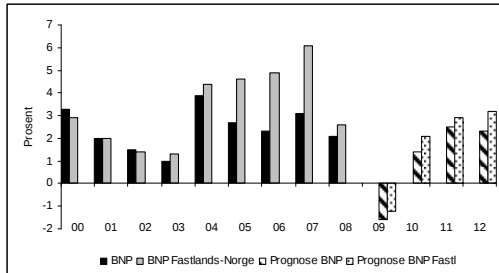
Fra årsskiftet og frem til midten av november økte S&P 500 og Eurostoxx med henholdsvis 22,8 og 23,5 prosent, mens oppgangen i Hovedindeksen på Oslo Børs var hele 58,7 prosent. Fra utgangen av september til 16. november har Oslo Børs økt med 10,6 prosent mens S&P 500 og Eurostoxx har steget med henholdsvis 4,9 og 1,2 prosent. Tiltakene fra sentralbanker og stater har bidratt til å stabilisere finansmarkedene, og verdien på finansaksjer har økt mer enn de brede indeksene. På Oslo Børs har verdien på finansaksjene steget med hele 34 prosent gjennom 3. kvartal, og mer enn doblet seg siden januar 2009. I USA og euroområdet var oppgangen i verdien av tilsvarende indekser i 3. kvartal på 19,7 og 25,7 prosent.

Etter at sentralbankene kuttet styringsrentene kraftig i kjølvannet av finanskrisen, har det vært få endringer det siste kvartalet. Styringsrentene er holdt på de rekordlave nivåene i de store landene; 0,25 prosent i USA, 0,1 prosent i Japan, 1 prosent i euroområdet og 0,5 prosent i Storbritannia, mens Riksbanken senket styringsrenten til 0,25 prosent i juli. Norges Bank ble imidlertid den første europeiske sentralbanken som hevet renten etter rentenedsettelsene i forbindelse med finanskrisen. Styringsrenten ble økt med 0,25 prosentpoeng og hevet på rentemøtet i oktober. Fremtidig rentebane ble hevet som følge av sterkere økonomisk vekst, lavere arbeidsledighet og høyere prisvekst enn ventet.

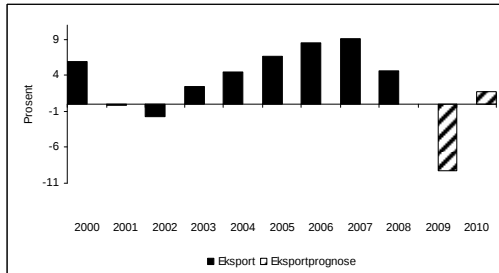
Det var en svak nedgang i de internasjonale pengemarkedsrentene i 3. kvartal. Vedvarende lave styringsrenter og lavere kredittrisiko presset pengemarkedsrentene ned, mens forventninger om renteøkninger virket motsatt vei på de norske rentene. Norske og britiske pengemarkedsrenter har økt noe siden utgangen av 3. kvartal, mens i USA og euroområdet har tilsvarende renter falt. Lavere kredittrisiko i markedene gjenspeiles i rentespreaden mellom pengemarkedsrenter og statspapirer som avtok betydelig i første og andre kvartal, og flatet ut i 3. kvartal. Nivået er noe høyere enn før finanskrisen begynte, men peker likevel mot at pengemarkedene normaliseres.

I obligasjonsmarkedene avtok spreaden gjennom første halvår i år, og utviklingen fortsatte også i 3. kvartal. Fra utgangen av 2. kvartal til utgangen av 3. kvartal har rentene på tyske og amerikanske 10-årige statsobligasjoner falt med henholdsvis 23 og 16 punkter, mens renten på tilsvarende norske papirer var tilnærmet uendret. Fra utgangen av september til midten av november har utviklingen i tyske og norske lange obligasjonsrenter vært relativt flat, mens amerikanske og japanske renter har økt svakt.

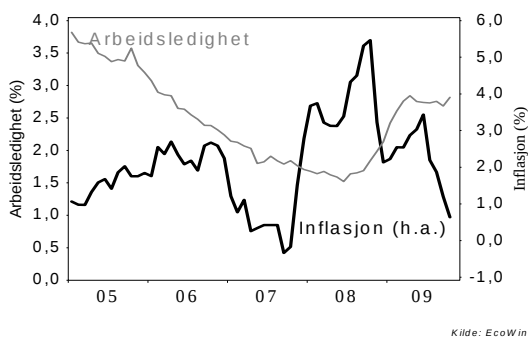
Figur 2.9: Vekst og prognoser for BNP i Norge

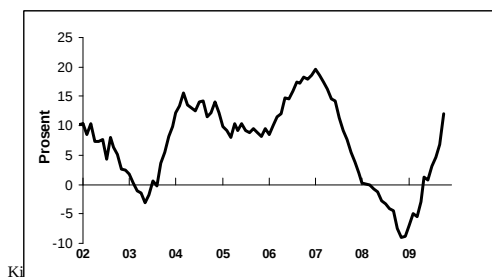
Figur 2.10: Eksport fra Fastlands-Norge. Årlig volumvekst.

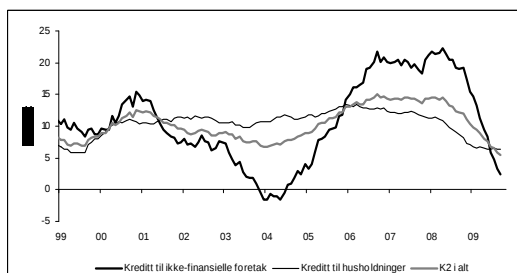
Figur 2.11: Inflasjon (KPI) og arbeidsledighet

Figur 2.12: Boligprisutviklingen på 12mnd-basis

Figur 2.13: Vekst i innenlandsk kreditt

Kilde: Statistisk sentralbyrå

BNP Fastlands-Norge økte med 0,3 prosent på sesongjustert basis fra 1. til 2. kvartal i år, etter to kvartaler med markert nedgang. Konsumet økte både i husholdningene og offentlig forvaltning, mens nedgangen i investeringene og eksporten av tradisjonelle varer stoppet opp. Flere korttidsstatistikker trekker i retning av at aktivitetsoppgangen fortsatte i 3. kvartal. Detalj- og varekonsumindeksen steg ytterligere med 1,8 prosent fra 2. til 3. kvartal, mens industriproduksjonen økte med 1,4 prosent etter fire kvartaler med fall. Industrien opplevde vekst både i hjemme- og eksportmarkedet. Norges Bank anslår at BNP Fastlands-Norge vil stige sesongkorrigert med 0,5 prosent i både 3. og 4. kvartal i år.

Arbeidsledigheten holder fortsatt et relativt lavt og stabilt nivå, men den fallende trenden i sysselsettingen viser tegn til å tilta. Ifølge tall fra NAV var det registrert 69 600 helt arbeidsledige ved utgangen av 3. kvartal 2009. Dette utgjorde 2,7 prosent av arbeidsstyrken. Ifølge arbeidskraftundersøkelsen (AKU) utgjorde arbeidsledigheten 3,2 prosent av arbeidsstyrken i august i år, opp fra 3,0 prosent fra utgangen av 2. kvartal. I samme periode falt sysselsettingen med 21 000 personer.

Tolvmånedersveksten i konsumprisindeksen (KPI) var 1,9 prosent ved utgangen av 3. kvartal i år, ned fra 3,4 prosent ved utgangen av 2. kvartal. Nedgangen kan tilskrives prisutviklingen på elektrisitet samt matvarer og alkoholfrie drikkevarer. Tolvmånedersveksten i KPI justert for avgifter og uten energivarer (KPI-JAE) var 2,4 prosent ved utgangen av 3. kvartal i år, ned fra 3,3 prosent ved utgangen av juni. I oktober var det ytterligere nedgang til 2,1 prosent.

Ifølge tall fra Norges Eiendomsmeglerforbund (NEF) økte boligprisene på sesongjustert basis med 3,7 prosent fra 2. til 3. kvartal i år. Tolvmånedersveksten økte fra 0,8 prosent til 6,8 prosent i samme periode. Boligprisene har økt sammenhengene siden årsskiftet, og i september var prisene nær 12 prosent høyere enn i desember i fjor. Innenfor næringseiendomsmarkedet har det vært enkelte tegn til bedring i løpet av 3. kvartal i år. Aktiviteten innenfor transaksjonsmarkedet har tatt seg noe opp, men fra et svært lavt nivå. Samtidig har fallet i leieprisene på kontorer begynt å avta.

Tolvmånedersveksten i innenlandsk kreditt til publikum (K2) falt videre fra 6,8 prosent til 5,5 prosent fra utgangen av 2. kvartal til utgangen av 3. kvartal i år. Husholdningenes kredittvekst var uendret på 6,4 prosent, mens ikke-finansielle foretaks kredittvekst falt markant, fra 5,8 prosent til 2,4 prosent i samme periode. Veksten i publikums samlede bruttogjeld (K3) til Fastlands-Norge var 6,8 prosent i august, ned fra 7,0 prosent ved utgangen av 2. kvartal i år.

3. BANKER

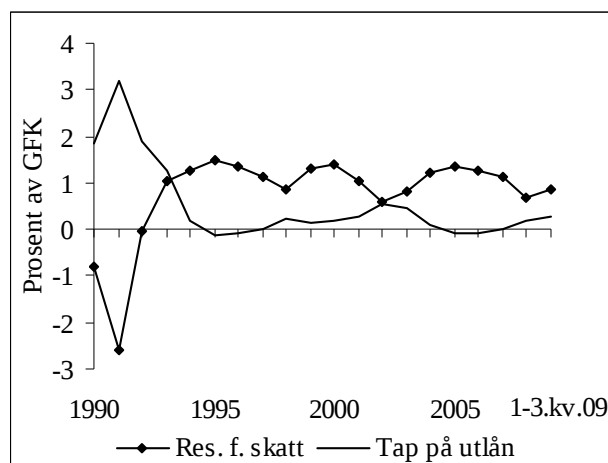
- Underliggende drift relativt stabil
- Kursgevinster bedrer resultatet
- Økning i utlånstap, men stabilisert i tredje kvartal

Kapittelet tar for seg utviklingen i alle banker som er norske juridiske enheter, dvs. at utenlandsk eide datterbanker er inkludert i tallene. Det gis i tillegg en kort presentasjon av utviklingen i utenlandske bankfilialer i Norge. Tallene er foreløpige, og gjelder morbank. Vekstrater er 12-måneders, dersom ikke annet er oppgitt. Når resultatposter sees i forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK), eller utlån, er prosentatsene annualisert.

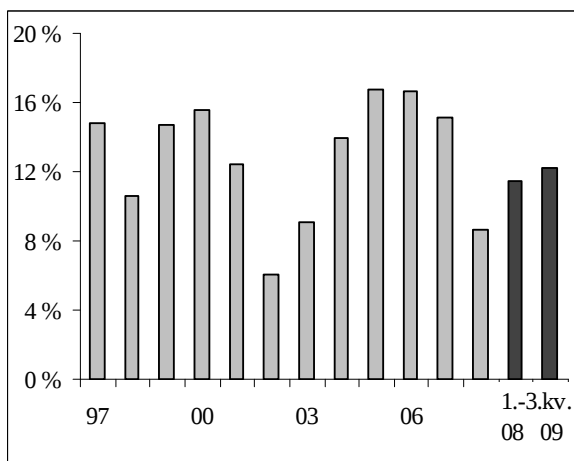
Resultatutvikling

Banker som utgjorde om lag 91 prosent av samlet forvaltningskapital for norske banker har gått over til å føre regnskap etter IFRS/forenklet IFRS. De ulike regnskapsreglene kompliserer en direkte aggregering av bankenes resultater, men i tabell 3.1 presenteres samlet resultat på hovedposter.

Figur 3.1 Tap på utlån og resultat før skatt

Figur 3.2 Egenkapitalavkastning

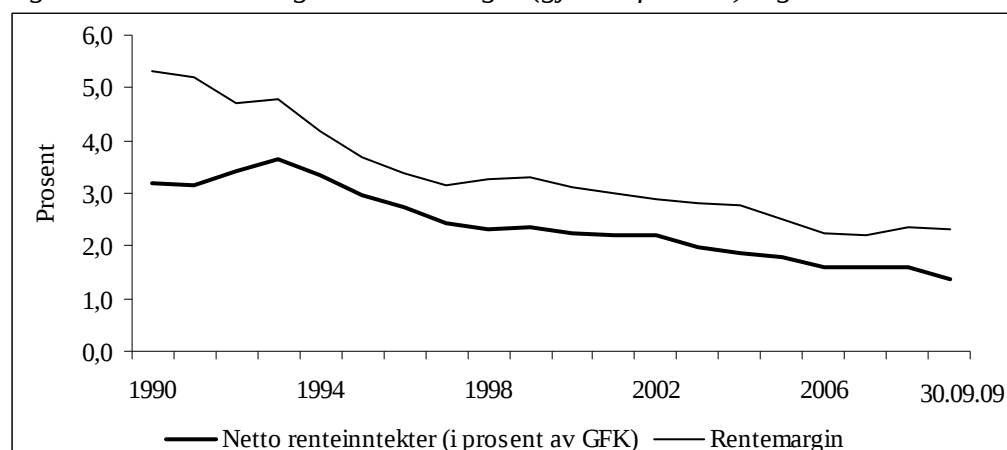
De norske bankene, aggregert, viste en viss bedring i resultat sammenlignet med samme periode i fjor. Resultatforbedringen forklares i hovedsak av at bankene i år hadde betydelig høyere netto kursgevinster på verdipapirer. I motsatt retning trakk betydelig høyere tap på utlån. Netto renteinntekter var kun marginalt høyere enn året før, som følge av fortsatt marginpress. I forhold til GFK ligger nå nettorenten på et historisk lavt nivå. Bankenes samlede resultat før skatt var på 21,6 mrd. kroner etter tre kvartaler, en økning på 18 prosent fra året før, noe som innebar en marginal nedgang i forhold til GFK. Egenkapitalavkastningen steg fra 11,5 til 12,2 prosent.

Tabell 3.1 Resultat for samtlige norske banker

	1.-3. kv. 09		1.-3. kv. 08		2008	
	Mill. kr.	i % GFK	Mill. kr.	i % GFK	Mill. kr.	i % GFK
Netto renteinntekter	33 361	1,35	32 862	1,58	44 930	1,57
Andre inntekter	19 086	0,77	9 659	0,46	10 860	0,38
herav netto kursgev. oml.midler/fin.eiend. vurdert til virkelig verdi	9 129	0,37	618	0,03	312	0,01
Andre kostnader	24 105	0,98	22 344	1,07	30 365	1,06
herav lønn og personalkostnader	12 659	0,51	11 753	0,57	15 786	0,55
Resultat før tap på utlån	28 342	1,15	20 177	0,97	25 426	0,89
Bokførte tap på utlån	6 886	0,28	1 674	0,08	5 706	0,20
Gev/tap verdipapirer lang sikt	23	0,00	-131	-0,01	-261	-0,01
Verdifall på ikke fin.ei. og ei. ikke vurdert til virkelig verdi	-151	-0,01	-36	0,00	-28	0,00
Resultat før skatt	21 629	0,88	18 407	0,89	19 486	0,68
Skattekostnad	6 244	0,25	5 047	0,24	5 929	0,21
Resultat etter skatt	15 385	0,62	13 360	0,64	13 557	0,47
Egenkapitalavkastning	12,2		11,5		8,7	

Bankenes totale *netto renteinntekter* var kun 2 prosent høyere enn ett år tidligere. Volumveksten var betydelig høyere, noe som gjorde at nettorenten sank markert i forhold til GFK. Bankene avkreves full avgift til Bankenes Sikringsfond i 2009, mens de kun ble avkrevd en tredjedel av normal avgift i 2008. Denne endringen forklarer om lag 2 basispunkter av nedgangen i nettorente (relativt til GFK). Bankenes bruk av bytteordningen med staten fører til at balansen, og dermed GFK, øker. Dette bidrar til dermed også til at nettorenten synker i forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital.

Figur 3.3 Utviklingen i rentemargin (gj.snitt for året) og netto renteinntekter

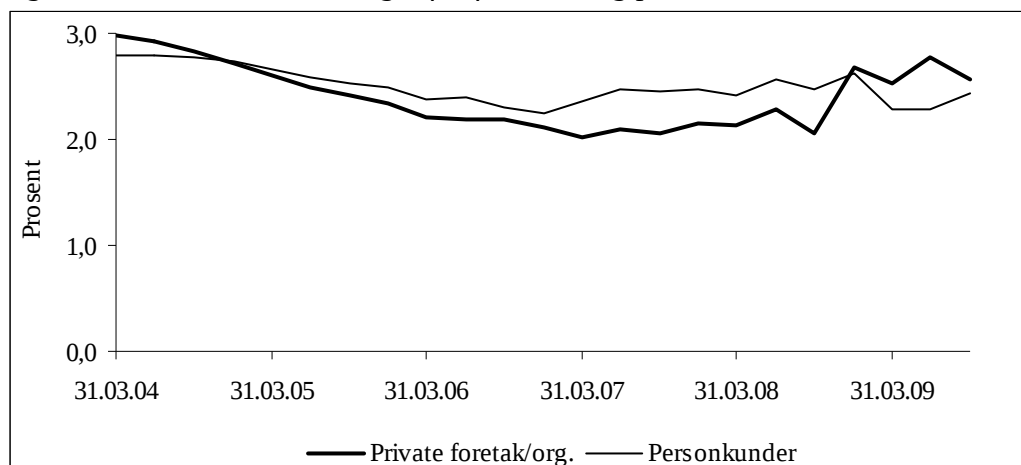

Rentemarginen, forskjellen mellom gjennomsnittlig utlåns- og innskuddsrente, økte noe i 2008 (først og fremst i fjerde kvartal) etter flere år med nedgang. I første kvartal i år var det igjen en viss nedgang mens marginen økte svakt i andre kvartal og var stabil i tredje kvartal. Fallet i markedsrenter etter tredje kvartal 2008 gjorde at utlånsmarginen (hvor referanserenten er 3-måneders pengemarkedsrente) økte betydelig, som følge av tidsetterlep i bankenes rentesetting. Når netto renteinntekter ikke utviklet seg like positivt skyldes det at bankenes gjennomsnittlige finansieringskostnad bare i liten grad avspeiles av den korte pengemarkedsrenten. Refinansiering med lengre løpetid gjøres nå til høyere kostnad enn tilfellet var frem til tredje kvartal 2008. Bankenes innskuddsmargin viste en motsatt utvikling av utlånsmarginen, og var negativ ved utgangen av 2008, og kun svakt positiv pr. 30. september d.å. Total rentemargin for norske banker var 2,36 prosent ved utgangen av september, mot 2,38 prosent ett kvartal tidligere og et gjennomsnitt for fjoråret på 2,34 prosent.

Fra og med 2005 lå bankenes totale rentemargin på *private foretakskunder* lavere enn rentemarginen på personkunder. Etter tredje kvartal 2008 var det derimot en markert økning i

marginen for bedriftskunder, mens marginen for personkunder sank til et lavere nivå enn for bedriftskundene. I tredje kvartal i år har denne utviklingen blitt delvis reversert.

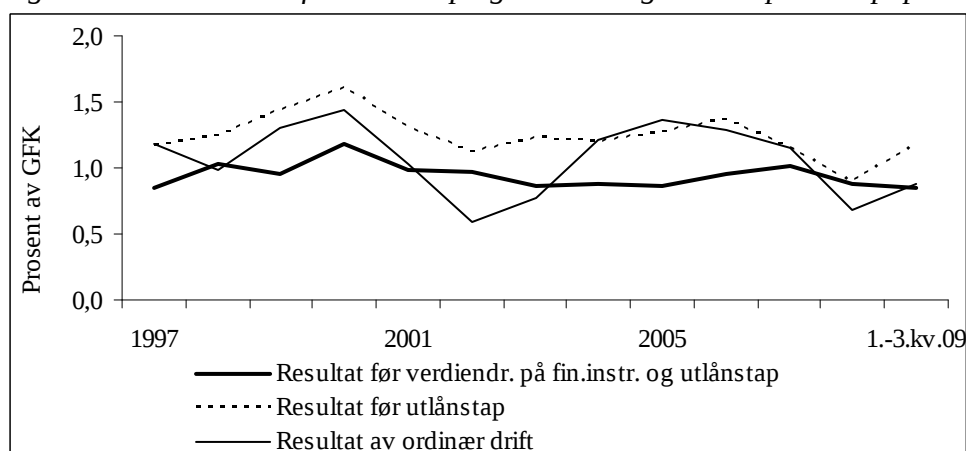
Figur 3.4 Total rentemargin for foretaks- og personkunder

Gjennomsnittlig utlånsmargin til private foretak var 2,16 prosent ved utgangen av september, etter en reduksjon på 41 basispunkter siden utgangen av juni. For personkunder var det kun en mindre nedgang, ned 14 basispunkter til 2,23 prosent.

Andre inntekter var nær doblet i forhold til samme periode året før, hvor det først og fremst var netto kursgevinster på verdipapirer som forklarte økningen. I 2008 førte økningen i kredittspreader til betydelige nedskrivninger av bankenes obligasjonsbeholdninger, samtidig som det også var betydelige kurstap på aksjer. Så langt i år har bankene i stedet fått store regnskapsmessige gevinster på porteføljene av rentebærende papirer, som følge av spreadinngangen gjennom året. Bedringen i aksjemarkedene har også gitt bankene netto kursgevinster, om enn kun moderate. Fortsatt betydelige bevegelser på valuta og rentemarkedene har gitt store kursgevinster på finansielle derivater og valuta. Et mindre antall banker vurderer deler av gjeldssiden til virkelig verdi (fastrentegjeld). Disse bankene fikk kursgevinster på egen gjeld når kredittspreadene gikk ut i 2008, noe som gjorde at resultatene (isolert sett) ble bedre enn for banker uten slik praksis, og fikk tilsvarende kurstap på egen gjeld i inneværende år.

Figur 3.5 Resultat før utlånstap og netto kursgevinster på verdipapirer

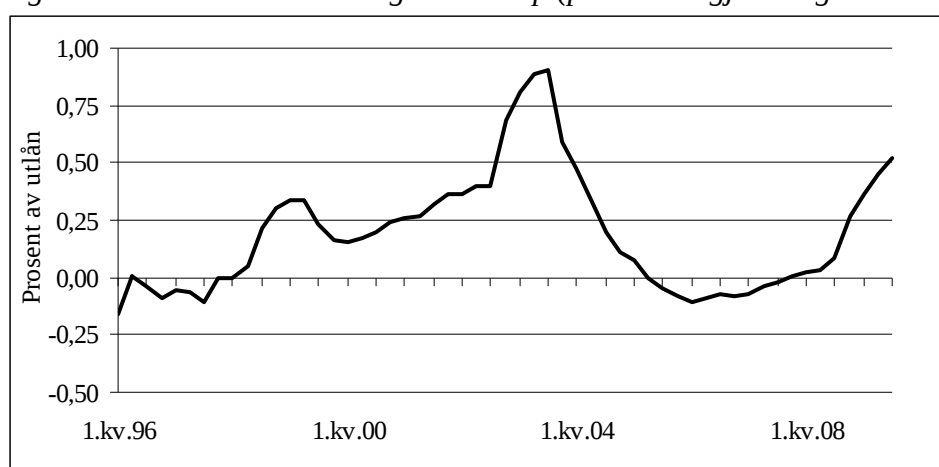
Bankenes netto provisjonsinntekter gikk markert ned fra 2007 til 2008, men økt aktivitet i tredje kvartal i år har stanset nedgangen. For de tre første kvartalene av året var det nå kun en marginal nedgang sammenlignet med året før. Bortfall av gebyrer for programkunder i flere

banker bidrar til presset på netto provisjonsinntekter, mens økt verdipapiraktivitet i tredje kvartal (første- og andrehåndsmarkedet) bidrar positivt.

Driftskostnadene steg med 8 prosent fra året før, men dette ga likevel en viss reduksjon i forhold til GFK. Lønnskostnadene isolert steg med 8 prosent, mens det bare var en beskjeden økning i administrasjonskostnader. Totale avskrivninger var betydelig høyere enn året før. Bankenes samlede kostnad/inntektsforhold, eksklusiv kursgevinster på finansielle instrumenter steg fra 53,3 til 55,6 prosent.

Den svært gunstige tapssituasjonen de siste årene var en viktig forklaringsfaktor til de gode resultatene frem til og med 2007, men mot slutten av 2008 økte tapene markert. Tapene etter tre kvartaler i år (annualisert) ligger betydelig høyere enn ett år tidligere, men lavere enn i fjerde kvartal 2008 isolert. Tapene tilsvarte 0,45 prosent av utlånsmassen.

Figur 3.6 Fire kvartalers glidende tap (prosent av gj.snittlige brutto utlån til kunder)

Utlånstapene i tredje kvartal isolert (2,5 mrd. kroner) var noe høyere enn i de to foregående kvartalene (2,2 mrd. kroner i begge kvartaler). Tapene i fjerde kvartal 2008 var til sammenligning på 4 mrd. kroner. Fortsatt usikkerhet om utviklingen i realøkonomien (nasjonalt og internasjonalt) fremover gjør at det må påregnes ytterligere betydelige tap i bankene de nærmeste kvartalene. Det vil også være et tidsetterslep mellom realøkonomisk nedgang og misligholds- og tapsutvikling i bankenes utlån.

Etter tre kvartaler var det kun 7 banker som hadde underskudd før skatt, i hovedsak mindre banker.

Balanseutvikling

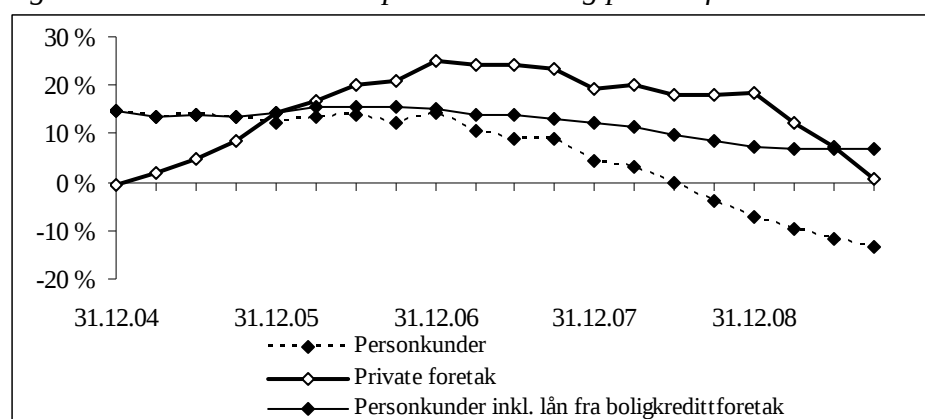
Som for resultatposter er det ikke uproblematisk å slå sammen balanseposter for IFRS-banker og banker som følger NGAAP, som følge av at ulike verddivurderingsprinsipper for balansepostene benyttes i de to regnskapsregelverkene. Når det gjelder finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi vil endringen i balanseført verdi inkludere effekten av endrede markedspriser i tillegg til endring i volum som følge av engasjementer/plasseringer som kommer til, eller går ut, i løpet av perioden.

Tabell 3.2 Balanseposter for samtlige norske banker

	30.09.09	30.09.08	
	Mill.kr.	Mill.kr.	vekst i %
Forvaltningskapital	3 246 739	2 930 892	10,8
Brutto utlån til kunder	2 025 138	2 144 259	-5,6
..herav brutto utlån vurdert til amortisert kost	1 813 422	1 942 910	-6,7
Tapsnedskrivninger på utlån vurdert til amortisert kost	15 744	7 710	104,2
herav individ. tapsnedskr.	8 815	4 267	106,6
herav gruppenedskrivning	6 929	3 443	101,3
..herav brutto utlån vurdert til virkelig verdi	211 716	201 349	5,1
Justering av virkelig verdi som følge av markedsrisiko	377	-801	
Justering av virkelig verdi som følge av kredittrisiko	674	239	
Innskudd fra kunder	1 372 423	1 355 179	1,3
Gjeld ved utst. av verdipapirer	710 840	716 075	-0,7
Brutto misligholdte lån	22 157	14 182	56,2
Netto misligholdte lån	15 842	11 203	41,4
Tapsnedskr. i % av brutto utlån vurdert til amortisert kost	0,9	0,4	
Gruppenedskr. i % av br. utlån vurdert til amortisert kost	0,4	0,2	
Brutto misligh. lån i % av totale brutto utlån	1,1	0,7	
Netto misligh. lån i % av netto utlån	0,8	0,5	
Innskuddsdekning	67,8 %	63,2 %	

Brutto utlån til kunder var 5,6 prosent *lavere* enn ett år tilbake, særlig som følge av overføringer til OMF-foretak. Inkluderes boligkredittforetakene i bankenes kundeutlån var det en vekst på 4,8 prosent siste år. Veksten i utlån påvirkes også av valutasvingninger. I andre halvår 2008 svekket den norske kronen seg betydelig mot både amerikanske dollar og Euro, noe som bidro til å holde nominell utlånsvekst oppe. Siden utgangen av 2008 har derimot kronen styrket seg betydelig mot de viktigste valutaene. Årsveksten i utlån til utenlandske foretak, som er mest utsatt for denne valutaeffekten, sank dermed fra 68 prosent ved årsskiftet til en reduksjon på 2 prosent ved utgangen av tredje kvartal.

Figur 3.7 Utlånsvekst til personkunder og private foretak¹

Bankenes vekst i utlån til innenlandske private foretak var kun 0,7 prosent ved utgangen av kvartalet, en nedgang på nær 18 prosentpoeng fra årsskiftet. I de tre siste kvartalene har det vært en nedgang i utlånt volum. Reduksjonen i utlånsvolum i inneværende år er en følge både av utviklingen i valutakursen og en generell lavere kredittetterspørsel fra foretakene. I tillegg

¹ Personkunder: Lønnstakere, pensjonister, trygdede mv (sektor 810)

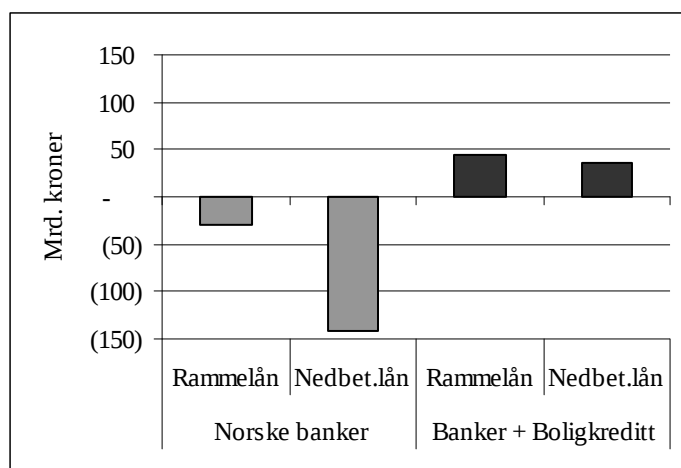
Private foretak: Norske private og personlige foretak/organisasjoner, pers. næringsdrivende (sektor 710-790)

har obligasjonsmarkedet utviklet seg positivt i andre og tredje kvartal. Flere større foretak har emittert ny obligasjonsgjeld de siste månedene, idet betingelsene igjen har blitt konkurransedyktige i forhold til banklån.

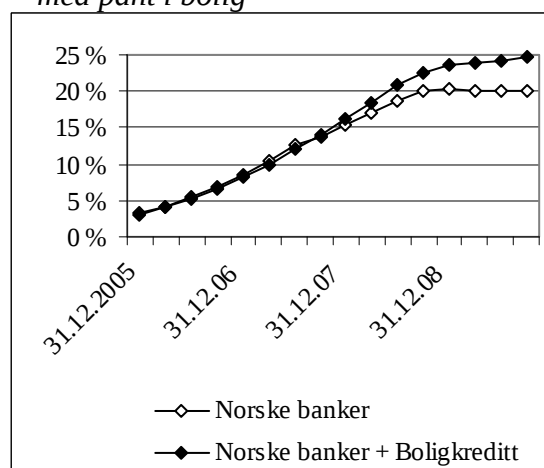
Utlån til personkunder sank med 13,2 prosent siste år, hovedsakelig som følge av overføringer av lån til boligkredittforetak. Bankenes samlede utlånsvekst til personkunder dersom boligkredittforetakene tas med var 7,0 prosent, hvor vekstraten har vært tilnærmet uendret de fire siste kvartaler. Overføringen av godt sikrede boliglån til kredittforetak bidrar til at den gjenværende del av bankenes utlånsportefølje har høyere gjennomsnittlig risiko. Ved utgangen av 2005 utgjorde boliglån til personkunder 53 prosent av bankenes totale kundeutlån. Pr. utgangen av september 2009 var denne andelen redusert til 39 prosent.

De siste tre årene har det særlig vært en sterk vekst for rammelån med pant i bolig. Slike lån økte fra 256 til 300 mrd. kroner (inkludert utlån i boligkredittforetak) siste år, og utgjorde ved utgangen av kvartalet 25 prosent av bankenes totale boliglån. De siste kvartalene har det vært en markert reduksjon i veksttakten for rammelån, og i tredje kvartal isolert var det en like stor økning i tradisjonelle nedbetalingslån som i rammelån.

Figur 3.8 Økning i lån med pant i bolig siste år

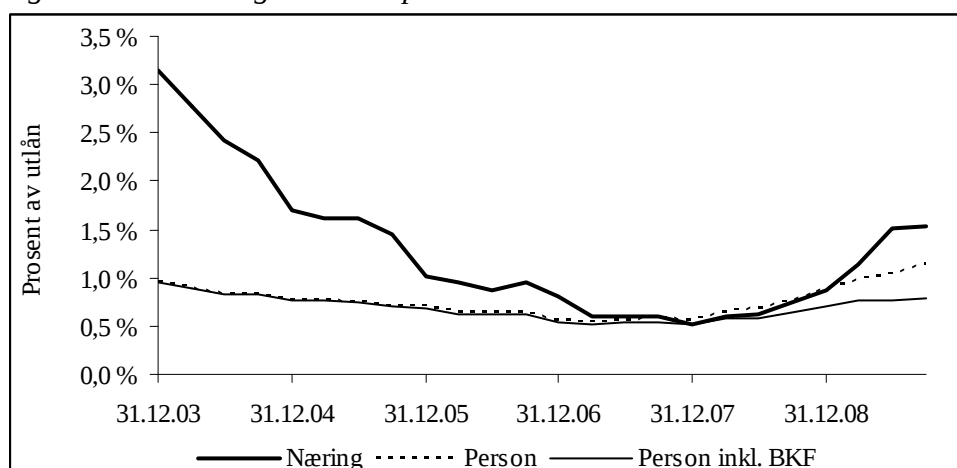

Figur 3.9 Rammelåns andel av lån med pant i bolig

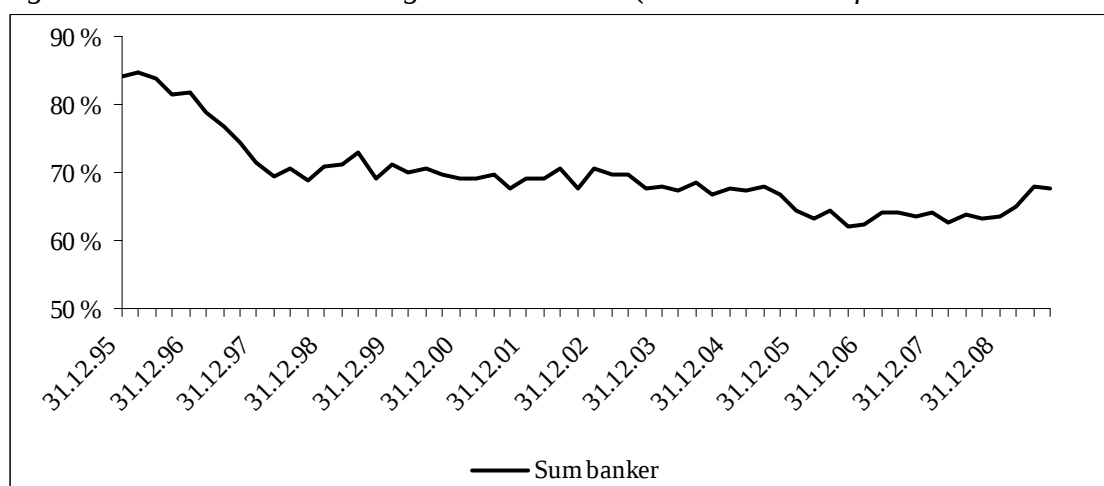
Omfanget av misligholdte engasjementer steg markert gjennom 2008 og økningen har fortsatt utover i 2009, om enn med en viss utflating etter første halvår. I tredje kvartal isolert var det en økning på kun 3 prosent, mens det de siste tolv måneder hadde vært en økning på 56 prosent. Nivået på misligholdte engasjementer var likevel fremdeles relativt lavt, med 1,1 prosent av utlånsmassen. Det siste året er det særlig mislighold av næringslån som har steget betraktelig, med en dobling i nivå til 1,5 prosent av utlån. Misligholdte personlån i bankene har også økt de siste par årene, men utviklingen i nivå påvirkes her sterkt av bankenes overføringer av utlån til boligkredittforetakene. Inkluderes utlån og mislighold i disse foretakene ("BKF" i figuren under) har bankenes misligholdte personlån kun vist en svak økning de siste kvartalene, til 0,8 prosent ved utgangen av tredje kvartal.

Figur 3.10 Misligholdsnivå på utlån etter sektor

Innskudd fra kunder økte med 1,3 prosent siste år. Innskuddsdekningen av utlån steg dermed fra 63,2 til 67,8 prosent. Bankenes flytting av lån fra egen balanse over til OMF-foretak er en viktig forklaring til den siste tidens bedring i innskuddsdekning.

Figur 3.11 Innskuddsdekning i norske banker (kundeinnskudd ift. br. utlån til kunder)

Soliditet

Alle tall for kapitaldekning ved 3. kvartal er foreløpige da tallene ikke er revidert.

IRB

Hittil har syv norske banker fått tillatelse til å anvende interne målemetoder (IRB). I 2009 er IRB-gulvet redusert fra 90 prosent til 80 prosent, som innebærer et redusert kapitalkrav for bankene i forhold til 2008. Samtlige IRB-banker har engasjementer som er unntatt IRB og er derfor beregnet etter standardmetoden. Generelt sett vil banker med større deler av engasjementene sine underlagt IRB ha en større forskjell mellom kapitaldekning med og uten gulv. IRB-bankene har samlet en kjernekapitaldekning på 8,5 prosent, en økning på 0,8 prosentpoeng sammenliknet med samme periode i fjor.

Standardmetode

Alle bankene som ikke benytter IRB-metode rapporterer etter standardmetoden under Basel II. Kjernekapitalen for bankene samlet økte med 0,3 prosentpoeng fra 2. kvartal til 3. kvartal 2009, hvor mindre banker hadde en økning på 0,4 prosentpoeng, mens de store bankene hadde en økning kjernekapitaldekningen på 0,3 prosentpoeng.

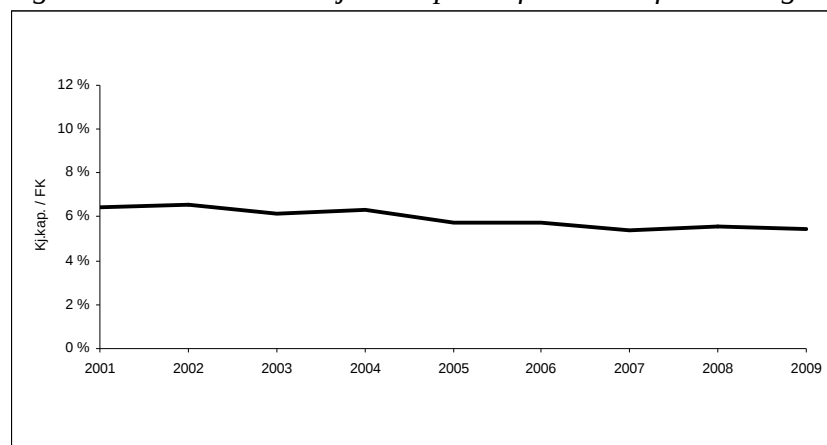
Tabell 3.3: Kap.dekning for banker som benytter standardmetoden etter Basel II - morbank

	Kjernekapitaldekning			Kapitaldekning		
	30.09.2009	30.06.2009	30.09.2008	30.09.2009	30.06.2009	30.09.2008
Banker over 10 mrd. i FK	10,7 %	10,4 %	10,2 %	12,7 %	12,2 %	12,0 %
Banker under 10 mrd. i FK	15,8 %	15,4 %	15,8 %	16,9 %	16,4 %	16,8 %
Alle standardmetodebanker	12,6 %	12,3 %	12,3 %	14,2 %	13,8 %	13,8 %

Man vil få et bedre bilde av det faktiske kapitalnivået i bankene ved årsskiftet. Da vil årets resultat bli medregnet i samtlige institusjoner, samtidig som man vil se effekten av kapitaltilførselen fra Statens finansfond og emisjoner i markedet som i stor grad vil komme på plass i løpet av 4. kvartal 2009.

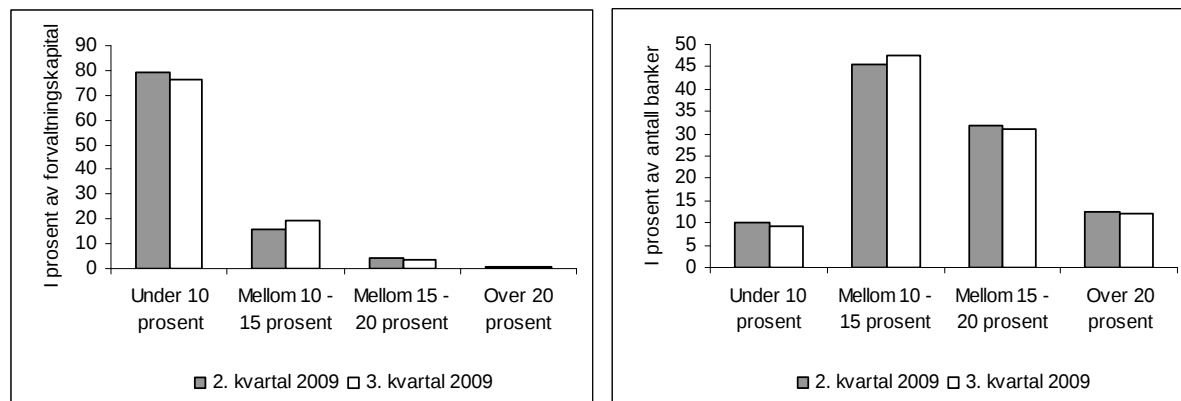
Figur 3.12 viser utviklingen i kjernekapitalen i prosent av uvektet balanse (forvaltningskapital). For hoveddelen av bankene (morbank) har kjernekapitalen utgjort en relativt stabil andel av forvaltningskapitalen over tid, men med en reduksjon fra 2007 til i dag. Samlet for alle bankene var kjernekapital som andel av forvaltningskapital 5,4 prosent per 3. kvartal 2009, som er samme nivå som per 3. kvartal 2008.

Figur 3.12: Bankenes kjernekapital i forhold til forvaltningskapital.

Andel av total forvaltningskapital for banker med kjernekapitaldekning under 10 prosent har blitt redusert noe sammenlignet med 2. kvartal 2009, og utgjorde 76 prosent mot 79 ved forrige kvartal. I forhold til antallet banker var det om lag 9,5 prosent av bankene som hadde en kjernekapitaldekning under 10 prosent, 1 bank mindre enn ved forrige kvartal. Spredningen i figurene under viser at det er de største bankene som har lavest kjernekapitaldekning.

Figur 3.13 og 3.14: Forvaltningskapital og antall banker fordelt etter kjernekapitaldekning

Filialer av utenlandske banker i Norge

Elleve utenlandske banker er representert med bankfilialer i Norge. Samlet stod filialene for 17 prosent av den totale forvaltningskapitalen i banker i Norge, og for 15 prosent av totale utlån til kunder. De to største filialene, Fokus Bank og Handelsbanken, er henholdsvis den tredje og fjerde største banken i Norge.

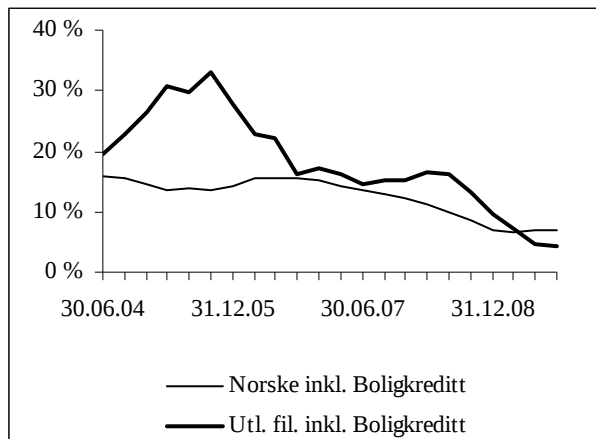
Tabell 3.4 Resultat i utenlandske bankers filialer i Norge

	1.-3. kv. 09		1.-3. kv. 08	
	Mill.kr.	% GFK	Mill.kr.	% GFK
Netto rente	6 117	1,23	4 835	1,15
Andre inntekter	2 573	0,52	1 762	0,42
herav kursgevinster	1 306	0,26	232	0,06
Andre kostnader	4 011	0,81	3 547	0,84
herav lønn og admin.kost.	2 702	0,54	2 631	0,62
Driftsres. før tap	4 679	0,94	3 050	0,72
Bokførte tap	1 294	0,26	190	0,05
Gev./tap VP lang sikt, Nedskrivn.	61	0,01	561	0,13
Resultat av ord.drift f.skatt	3 446	0,69	3 421	0,81
	Vekst			
Forvaltningskapital	587 993	-3,6 %	609 980	
Brutto utlån til kunder	355 157	1,7 %	349 282	
Innskudd fra kunder	167 174	8,0 %	154 835	

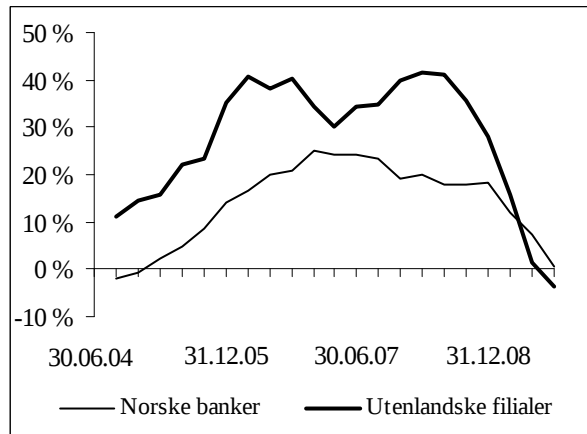
De utenlandske bankfilialene hadde i lang tid en betydelig høyere utlånsvekst enn de norske bankene, for lån både til personkunder og næringslivskunder. De siste tolv månedene har derimot veksten gått kraftig ned, til kun 2,2 prosent ved utgangen av tredje kvartal i år. Siden årsskiftet har utlån i de utenlandske filialene gått ned med 5 prosent.

Årsveksten i utlån til private innenlandske foretak var i lang tid betydelig høyere i de utenlandske filialene enn i de norske bankene. De siste kvartalene har så filialene bremsset utlånsveksten kraftig, til at de ved utgangen av september viste en reduksjon i utlånsvolum siste år på 4 prosent. Siden årsskiftet hadde filialene redusert sine utlån til private foretak med 9 prosent.

Figur 3.15 Utlånsvekst til personkunder

Figur 3.16 Utlånsvekst til private foretak

4. FINANSIERINGSFORETAK

4.1 Finansieringsselskaper

- Resultatforbedring fra året før
- Markert stigning i netto renteinntekter
- Kraftig økning i misligholdte lån og tap på utlån
- Fall i utlånsveksten

Finansieringsselskapenes hovedområder er leasing og bilfinansiering samt kortbaserte utlån og forbruksfinansiering. Det bredt sammensatte markedet innebærer store variasjoner mellom enkeltsselskaper når det gjelder resultat- og balanseutvikling.

Foreløpige resultat- og balansetall omfatter 26 norske finansieringsselskaper. OBOS og noen mindre selskaper inngår ikke. De norske selskapene som hovedsakelig driver med leasing og bilfinansiering (15 av 26) er omtalt spesielt. I tillegg er det egne avsnitt for utenlandske filialer i Norge og forbrukslån.

Resultat

Resultat av ordinær drift økte med 25 prosent (357 mill. kr) sammenlignet med 1. – 3. kvartal 2008. Resultatforbedringen tilsvarte 0,25 prosentpoeng målt i forhold til GFK.

Egenkapitalavkastningen var noe høyere enn i samme periode i fjor.

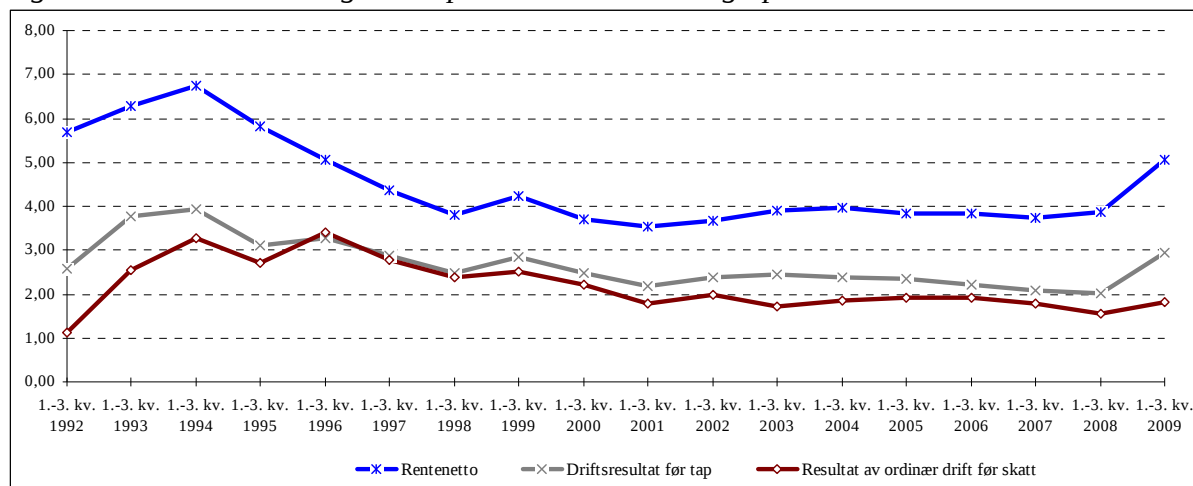
Netto renteinntekter økte med 40 prosent sammenlignet med tilsvarende periode i fjor. En kraftig nedgang i rentekostnadene var den viktigste årsaken til dette. I prosent av GFK økte nettorenten med 1,17 prosentpoeng. Dette skyldes i hovedsak at rentekostnadene i markedet har falt raskere enn renten ut mot kunden, noe som har gitt en svært gunstig effekt i et fallende rentemarked. Finansieringsselskapene henter det meste av finansieringen i det kortsiktige rentemarkedet og får dermed raskt effekten av rentereduksjonene. I tillegg har større tapsnedskrivninger ført til at selskapene har økt rentemarginene overfor kundene.

Sammenlignet med fjoråret har det vært en kraftig økning i bokførte tap, og tapene er betydelig høyere enn i bankene. Økningen i nettorenten var imidlertid større enn økningen i utlånstapene, slik at resultatet ble bedre enn på samme tid i fjor.

Tabell 4.1.1 Resultatposter

	1. – 3. kvartal 2009		1. – 3. kvartal 2008	
	mill. kroner	prosent av GFK	mill. kroner	prosent av GFK
Nettorenter	5 009	5,05	3 581	3,88
Andre inntekter	490	0,50	544	0,59
herav kursgevinster	15	0,02	17	0,02
Andre kostnader	2 587	2,61	2 269	2,46
herav lønn og adm.kost.	1 763	1,78	1 639	1,78
Driftsresultat før tap	2 913	2,94	1 856	2,01
Bokførte tap	1 107	1,12	407	0,44
Resultat ordinær drift	1 806	1,82	1 449	1,57
<i>EK-avkastning (%)</i>	<i>14,4</i>		<i>14,1</i>	

Figur 4.1.1 Finansieringsselskapenes resultatutvikling i prosent av GFK

Balanse

Finansieringsselskapenes brutto utlån til kunder siste 12 måneder viste en negativ vekst. Dette innebærer at stagnasjonen i utlånsveksten fortsetter. Ved utgangen av 2008 var årsveksten 13,5 prosent, mens den var 8,0 prosent ved utgangen av første kvartal og 3,6 prosent ved utgangen av andre kvartal 2009.

Brutto misligholdte lån har økt med 59 prosent det siste året, og utgjorde 3,4 prosent av utlånene ved utgangen av tredje kvartal. Målt i forhold til utlån er misligholdet klart større enn for ett år siden, og det har vært en økende tendens for de fleste selskapene. Sammenlignet med forrige kvartal er det også en liten økning i nivået på brutto misligholdte lån. Misligholdte lån ligger gjennomgående høyere enn i bankene. I tillegg viste tapsnedskrivninger i prosent av utlån en klar økning.

Tabell 4.1.2 Balanseposter

	30.09.2009	30.09.2008	% vekst
Forvaltningskapital	131 444	131 274	0,1
Brutto utlån til kunder	122 456	122 552	-0,1
Gjeld til kredittinstitusjoner	109 237	108 620	0,6
Brutto misligholdte lån	4 563	2 868	29,1
i prosent av brutto utlån	3,73	2,34	
Netto misligholdte lån	2 455	1 944	26,3
i prosent av netto utlån	2,04	1,60	
Tapsnedskrivninger	2 268	1 178	92,6
i prosent av brutto utlån	1,85	0,96	

Soliditet

Nordea Finans Norge er eneste finansieringsselskap som benytter IRB-metoden. De andre finansieringsselskapene benytter standardmetoden ved beregning av kapitalkrav. Disse hadde redusert kjernekapitaldekningen med 0,2 prosentpoeng fra 2. kvartal til 3. kvartal 2009.

Tabell 4.1.3 Kapitaldekning i finansieringsselskaper som benytter standardmetoden

	Kjernekapitaldekning	Kapitaldekning
30.09.2009	11,9 %	13,1 %
30.06.2009	11,7 %	12,8 %
30.09.2008	10,9 %	12,0 %

Leasing og bilfinansiering

Av 26 norske finansieringsselskap, driver 15 selskaper i hovedsak med leasing og bilfinansiering. Disse har 90 prosent av norske finansieringsselskapers forvaltningskapital. For denne gruppen økte resultatet med 20 prosent (212 mill. kr) sammenlignet med året før. Økning i resultatet utgjorde 0,08 prosentpoeng målt i prosent av GFK. Egenkapitalavkastningen var marginalt høyere enn i tilsvarende periode i fjor. Det var en klar økning i bokførte tap sammenlignet med året før, men dette oppveies av den sterke oppgangen i netto renteinntekter.

Tabell 4.1.4 Resultatposter

	1. – 3. kvartal 2009		1. – 3. kvartal 2008	
	mill. kroner	prosent av GFK	mill. kroner	prosent av GFK
Nettorenter	3 707	4,13	2 651	3,16
Andre inntekter	219	0,24	245	0,29
herav kursgevinster	-3	0,00	6	0,01
Andre kostnader	1 812	2,01	1 574	1,88
herav lønn og adm.kost.	1 118	1,25	1 077	1,29
Driftsresultat før tap	2 115	2,36	1 322	1,58
Bokførte tap	859	0,96	278	0,33
Resultat ordinær drift	1 256	1,40	1 044	1,25
EK-avkastning (%)	11,5		11,4	

Det har også vært en kraftig avdemping i utlånsveksten på leasingområdet i 2009, som har gitt en negativ vekst siste 12 måneder. Ved utgangen av forrige kvartal var årsveksten 2,9 prosent. Leasing utgjør i overkant av 60 prosent av utlånene for selskapene i denne gruppen. Nivået på misligholdte lån og tapsnedskrivninger var klart høyere enn for ett år siden.

Tabell 4.1.5 Balanseposter

	30.09.2009	30.09.2008	% vekst
Forvaltningskapital	118 670	119 110	-0,4
Brutto utlån til kunder	110 570	111 070	-0,5
herav leasing	67 206	67 248	-0,1
Gjeld til kredittinstitusjoner	99 834	99 496	0,3
Brutto misligholdte lån	3 405	2 056	65,6
i prosent av brutto utlån	3,08	1,85	
Netto misligholdte lån	2 030	1 406	44,4
i prosent av netto utlån	1,84	1,28	
Tapsnedskrivninger	1 800	878	105,0
i prosent av brutto utlån	1,63	0,79	

Utenlandske filialer i Norge

Tallene omfatter 17 utenlandske filialer i Norge som har 19 prosent av finansieringsselskapenes totale forvaltningskapital. Resultatet var på noe bedre enn i samme periode i fjor. Netto renteinntekter viste også her en klar økning, men nivået er noe lavere enn i norske selskaper i forhold til GFK. Større avskrivninger bidro til økningen i andre kostnader. Tap på utlån var klart høyere enn i samme periode i fjor, men lavere enn i de norske selskapene. Innslaget av forbruksfinansiering er forholdsvis lite i denne gruppen. Det er stor variasjon i utlånsveksten mellom de ulike filialene.

Tabell 4.1.6 Resultatposter for utenlandske filialer i Norge

	1. – 3. kvartal 2009		1. – 3. kvartal 2008	
	Mill. kroner	prosent av GFK	mill. kroner	prosent av GFK
Nettorenter	827	3,39	630	2,41
Andre inntekter	85	0,35	108	0,41
Herav kursgevinster	8	0,03	0	0,00
Andre kostnader	519	2,13	430	1,65
Herav lønn og adm.kost.	264	1,08	364	1,21
Driftsresultat før tap	393	1,61	308	1,17
Bokførte tap	183	0,75	108	0,41
Resultat ordinær drift	210	0,86	200	0,76

Tabell 4.1.7 Balanseposter for utenlandske filialer i Norge

	30.09.2009	30.09.2008	% vekst
Forvaltningskapital	30 273	34 181	-11,4
Brutto utlån til kunder	28 194	29 915	-5,8
Gjeld til kredittinstitusjoner	21 546	24 465	-11,9

Forbrukslån

Det er 15 selskaper i utvalget, både norske selskaper og utenlandske filialer. 6 av selskapene er finansieringsselskaper hvor hoveddelen av virksomheten er knyttet til forbrukslån. Disse har ca. 27 prosent av finansieringsselskapenes utlån til lønnstakere og 7 prosent av finansieringsselskapenes totale utlån. I tillegg inngår 9 banker samt enheter i banker og finansieringsselskaper. Noen mindre selskaper med begrenset portefølje er ikke med i utvalget. Forbrukslån omfatter både kortbaserte utlån og andre forbrukslån uten sikkerhet. Selskapene tilbyr ulike produkter, blant annet kredittkort med inntil 100 000 kroner i kreditt, samt lån uten sikkerhet i størrelsesorden 10 000 til 350 000 kroner. Den effektive renten på disse lånene vil kunne variere mye (fra under 10 til over 30 prosent) avhengig av lånebeløp og tilbakebetalingstid.

Årsveksten utgjorde 4,1 prosent og var klart lavere enn ved utgangen av andre kvartal. Årsveksten ved utgangen av 3. kvartal 2008 var 21,0 prosent, mens den var 17,1 prosent etter 3. kvartal 2007. Utlånsveksten for denne gruppen har stagnert kraftig i 2009, og flere av selskapene har redusert utlånene det siste året. Veksten siste 6 måneder var 1,7 prosent, mens isolert vekst i tredje kvartal var nede i 0,4 prosent. Ser man på utlånsveksten siste 24 måneder utgjorde den ca. 25 prosent, mens den ved utgangen av tredje kvartal i fjor var 41 prosent.

Tabell 4.1.8 Utviklingen i forbrukslån i et utvalg selskaper

GE Money Bank (NUF), Citibank (NUF), DnB NOR Kort (Cresco), Enter Card, Finaref, Ikano Bank, Europay Norge, Diners Club Norge, Santander Consumer Bank, SEB Privatbanken, Nordea Finans, Skandiabanken (NUF), yA Bank, Svea Finans (NUF), Bank Norwegian

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	per 2.kv. 2009	per 3.kv. 2009
Forbrukslån (mill. kr)	20 816	22 823	26 276	31 057	36 925	43 122	44 197	44 352
Vekst % (12 mnd.)	7,4	9,6	15,1	18,2	18,9	16,8	7,5	4,1
Bokførte tap (mill. kr)	574	398	382	253	339	903	844	1 029
Tap i % av forbrukslån	2,8	1,7	1,5	0,8	0,9	2,1	3,8	3,1
Nettorente i % av GFK	10,1	12,0	11,6	11,2	9,8	8,8	11,2	11,5
Resultat ord. drift i % av GFK	4,9	7,7	7,6	7,6	5,5	3,2	3,9	4,8
Brutto misligholdte lån (mill. kr)	1 758	1 552	1 471	1 532	1 823	2 867	3 381	3 348
Brutto mislighold i % av forbrukslån	8,4	6,8	5,5	4,9	5,0	6,6	7,6	7,5

Det har vært en sterk økning i bokførte tap i 2009 etter at tap og mislighold økte gradvis gjennom fjoråret. Nivået på bokførte tap og misligholdte lån knyttet til forbrukslån ligger klart høyere enn for banker og finansieringsselskaper generelt. Den kvartalsvise utviklingen viser at tapene var størst i slutten av 2008 og i første kvartal 2009 da flere selskaper foretok store tapsnedskrivninger. Kvartalsvis har det vært en reduksjon i bokførte tap de to siste periodene samtidig som utlånsveksten har falt.

Tabell 4.1.9 Kvartalsvis utvikling i forbrukslån

	3. kv. 2008	4. kv. 2008	1. kv. 2009	2. kv. 2009	3. kv. 2009
Vekst % (3 mnd.)	3,9	0,8	1,6	0,9	0,4
Bokførte tap (mill. kr)	214	394	634	210	185
Tap i % av forbrukslån (annualisert)	2,0	3,7	5,8	1,9	1,7

Netto renteinntekter har steget også for denne gruppen i 2009 og mer enn oppveier for økningen i tap på utlån. Etter en svekkelse av resultatnivået i begynnelsen av 2009, viste resultatet for 1. – 3. kvartal en stigning både i forhold til halvåret og sammenlignet med tilsvarende periode i fjor.

4.2 Kredittforetak

- Svakere resultat som følge av bokførte kurstap i Eksportfinans
- Overføring av utlån fra banker til boligkredittforetak påvirker fortsatt utlånsveksten

Foreløpige resultat- og balansetall omfatter 24 kredittforetak hvorav 15 er boligkredittforetak. Boligkredittforetakene gis en egen omtale avslutningsvis.

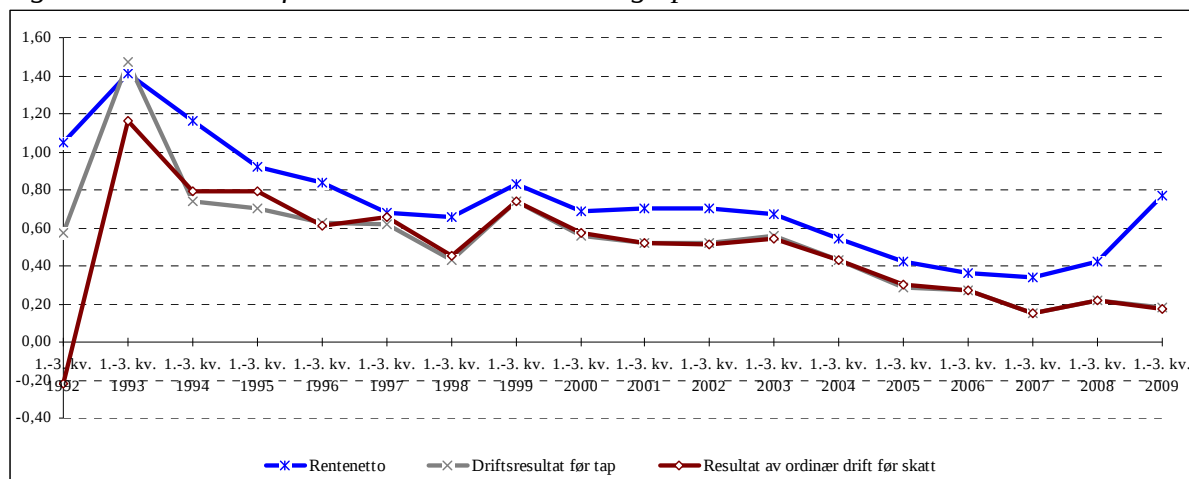
Resultat

Kredittforetakenes resultat viste en nedgang på 0,05 prosentpoeng fra samme periode i fjor. Resultatet er påvirket av store svingninger i enkeltselskaper, spesielt i Eksportfinans. Det har vært en sterk økning i netto renteinntekter som følge av overføring av boliglån fra banker. Kredittforetakenes bokførte tap ligger fortsatt på et lavt nivå.

Tabell 4.2.1 Resultatposter

	1. – 3. kvartal 2009		1. – 3. kvartal 2008	
	mill. kroner	prosent av GFK	mill. kroner	prosent av GFK
Nettorenter	5 767	0,77	2 090	0,42
Andre inntekter	-3 362	-0,45	-318	-0,06
herav kursgevinster	-3 437	-0,46	-228	-0,04
Andre kostnader	1 044	0,14	627	0,13
herav lønn og adm.kost.	348	0,05	323	0,07
Driftsresultat før tap	1 360	0,18	1 144	0,22
Bokførte tap	68	0,01	17	0,00
Resultat ordinær drift	1 292	0,17	1 127	0,22
<i>EK-avkastning (%)</i>		4,6		6,5

Figur 4.2.1 Kredittforetakenes resultatutvikling i prosent av GFK

Balanse

Kredittforetakenes utlån til kunder økte med 53 prosent siste 12 måneder. Den sterke veksten hadde sin årsak i overføring av utlån fra banker til boligkredittforetak. Det har vært en økning i misligholdte engasjementer i enkeltselskaper, men målt i forhold til utlån er misligholdet fortsatt lavt.

Tabell 4.2.2 Balanseposter

	30.09.2009	30.09.2008	% vekst
Forvaltningskapital	1 056 382	788 192	34,0
Brutto utlån til kunder	739 271	484 810	52,5
herav utlån vurdert til amortisert kost	570 524	342 285	66,7
herav utlån vurdert til virkelig verdi	168 748	142 524	18,4
Gjeld til kredittinstitusjoner	161 974	170 783	-5,2
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	804 361	562 645	43,0
Brutto misligholdte lån	1 006	613	
i prosent av brutto utlån	0,14	0,13	
Netto misligholdte lån	1 006	613	
i prosent av netto utlån	0,14	0,13	
Tapsnedskrivninger	279	74	
i prosent av brutto utlån vurdert til amortisert kost	0,05	0,02	

Soliditet

Fire kredittforetak benytter IRB-metoden. Nordea Eiendoms kreditt og DnB NOR Boligkreditt fikk tillatelse til å rapportere etter IRB fra 2. kvartal 2007, mens SpareBank 1 Boligkreditt og Sparebanken Vest Boligkreditt rapporterte etter IRB fra 2. kvartal 2009.

De øvrige kredittforetakene benytter standardmetoden ved beregning av kapitalkrav. Kredittforetakene under standardmetoden har samlet økt kjernekapitaldekningen med 4,1 prosentpoeng siden forrige kvartal.

Tabell 4.2.3 Kapitaldekning i kredittforetak som benytter standardmetoden

	Kjernekapitaldekning	Kapitaldekning
30.09.2009	14,4 %	17,0 %
30.06.2009	10,3 %	13,2 %
30.09.2008	8,2 %	11,6 %

Boligkredittforetak

Av 24 kredittforetak er 15 definert som boligkredittforetak. De fleste av boligkredittforetakene er etablert som en konsekvens av statens tiltakspakke til banknæringen og har startet virksomheten i år.

Som følge av volumveksten har det vært klar økning i netto renteinntekter for denne gruppen. Resultatet ble imidlertid påvirket av netto tap på finansielle instrumenter i ett selskap.

Tabell 4.2.4 Resultatposter

	1. – 3. kvartal 2009		1. – 3. kvartal 2008	
	mill. kroner	prosent av GFK	mill. kroner	prosent av GFK
Nettorenter	3 057	1,01	678	0,54
Andre inntekter	-1 315	-0,43	207	0,16
herav kursgevinster	-1 032	-0,34	292	0,23
Andre kostnader	689	0,23	308	0,24
herav lønn og adm.kost.	62	0,02	51	0,04
Driftsresultat før tap	1 053	0,35	577	0,46
Bokførte tap	32	0,01	23	0,02
Resultat ordinær drift	1 021	0,34	555	0,44
<i>EK-avkastning (%)</i>		4,6		6,5

Tabell 4.2.5 Balanseposter

	30.09.2009	30.09.2008	% vekst
Forvaltningskapital	493 828	235 797	109,4
Brutto utlån til kunder	451 490	218 921	106,2
herav utlån vurdert til amortisert kost	432 271	216 758	99,4
Gjeld til kredittinstitusjoner	95 526	79 221	20,6
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	369 671	141 932	160,5
Brutto misligholdte lån	349	130	
i prosent av brutto utlån	0,08	0,06	
Netto misligholdte lån	349	130	
i prosent av netto utlån	0,08	0,06	
Tapsnedskrivninger	134	37	
i prosent av brutto utlån vurdert til amortisert kost	0,03	0,02	

Ved utgangen av tredje kvartal 2009 hadde boligkredittforetakene utstedt obligasjoner med fortrinnsrett på 378 mrd. kroner, mot 140 mrd. kroner ved utgangen av tredje kvartal i fjor.

5. LIVSFORSIKRINGSSELSKAPER

- Fortsatt bedring i resultatene for livselskapene per tredje kvartal
- Økte inntekter fra finansielle eiendeler
- Oppbygging av kursreguleringsfond i de fleste selskaper
- Bufferkapitalen økte med 9 mrd. kroner i tredje kvartal

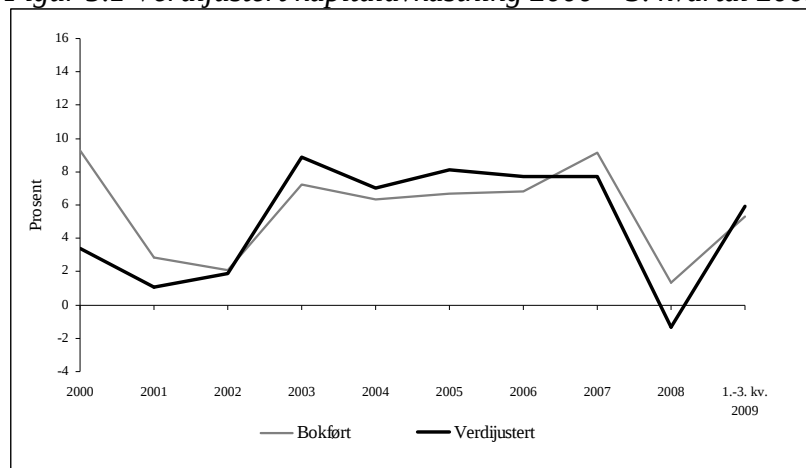
Det var ved utgangen av tredje kvartal 2009 12 livselskaper i det norske livsforsikringsmarkedet med en samlet forvaltningskapital på 774 mrd. kroner.

I omtalen av selskaperes resultater er avkastning og resultatposter som andel av gjennomsnittlig forvaltningskapital annualisert med mindre annet er oppgitt.

Kapitalavkastning (kollektivporteføljen)

Livselskapene hadde en bokført kapitalavkastning på 5,3 prosent i 1.-3. kvartal 2009, mot 0,6 prosent i samme periode i 2008. Verdijustert avkastning var 5,9 prosent for selskapene samlet, mot -3,1 prosent i samme periode i fjor.

Figur 5.1 Verdijustert kapitalavkastning 2000 – 3. kvartal 2009

Resultat

Livselskapene hadde et resultat før tildeling til kunder og skatt på 12,4 mrd. kroner i 1.-3. kvartal 2009. Det tilsvarer 2,2 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK). Netto inntekt på finansielle investeringer i kollektivporteføljen utgjorde 28 mrd. kroner mot -15 mrd. kroner i samme periode i fjor.

Verdijustert resultat, som inkluderer endringer i kursreguleringsfondet, var på 15 mrd. kroner (2,7 prosent av GFK) i 1.-3. kvartal 2009, mot -33 mrd. kroner i samme periode i fjor. Kursreguleringsfondet ble tømt for de fleste selskapene i 2008. Per tredje kvartal 2009 har imidlertid de fleste selskapene, igjen midler i kursreguleringsfondet.

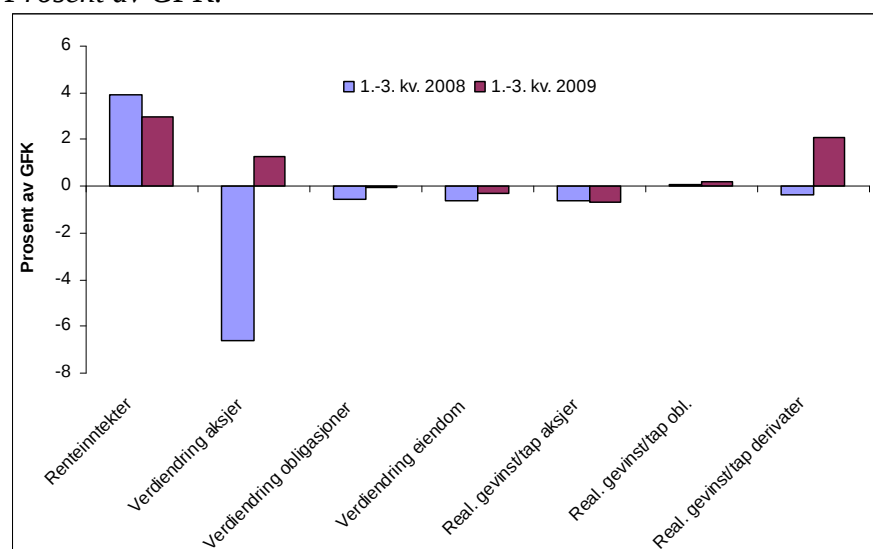
Premieinntektene var 60 mrd. kroner (10,7 prosent av GFK), mot 64 mrd. kroner (15,8 prosent av GFK) i de tre første kvartalene i 2008. Erstatningene utgjorde 35 mrd. kroner (6,2 prosent av GFK) for selskapene samlet, en nedgang fra 50 mrd. kroner (12,4 prosent) sammenlignet med samme periode i fjor. Nedgangen skyldes at det i 2008 var betydelig gjenkjøp og uttak av individuelle kapitalforsikringer som følge av renteutviklingen.

Tabell 5.1 Utvalgte resultatposter

RESULTATER	1.-3. kvartal 2009		1.-3. kvartal 2008	
	Mill. kr.	% av GFK (ann.)	Mill. kr.	% av GFK (ann.)
Premieinntekter	60 283	10,65	63 614	15,80
herav overføringer av premieres. mv. fra andre	8 852	1,56	10 453	2,60
Netto inntekter fra finansielle eiendeler i kollektivporteføljen	27 586	4,87	-15 018	-3,73
herav renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	16 862	2,98	15 888	3,95
herav gevinster ved realisasjon	4 208	0,74	-2 324	-0,58
herav verdiendringer	6 147	1,09	-31 222	-7,76
Erstatninger	34 944	6,17	49 762	12,36
herav overføring av premiereserve mv. til andre	7 958	1,41	8 097	2,01
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-30 993	-5,47	-1 759	-0,44
herav endring i tilleggsavsetninger	-31	-0,01	78	0,02
herav endring i kursreguleringsfond	-2 699	-0,48	17 738	4,41
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-8 906	-1,57	-536	-0,13
Forsikringsrelaterte driftskostnader	4 156	0,73	4 203	1,04
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	2 063	0,36	-11 782	-2,93
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljene)	1 516	0,27	-3 651	-0,91
Resultat før tildeling til kunder og skatt	12 485	2,21	-14 897	-3,70
Verdijustert resultat før tildeling til kunder og skatt	15 184	2,68	-32 635	-8,11
Totalresultat (etter skatt og inkl. andre resultatkomponenter)	2 767	0,49	-14 828	-3,68

Oppgang i norske og internasjonale aksjemarkeder har bidratt til verdiøkning på aksjer, på tross av fortsatt relativt lav aksjeandel i livsselskapene. I 1.-3. kvartal 2008 hadde livsselskapene en verdinedgang på aksjer på 27 mrd. kroner, mens de i samme periode i år hadde en verdiøkning på 7 mrd. kroner. I tillegg hadde selskapene totalt sett netto realisert gevinst på derivater på 7,9 mrd. kroner. Inntekten fra derivater er i hovedsak opsjonsgevinster og gevinst på valutarelaterte derivater. Samtidig hadde selskapene netto realisert tap på aksjer på nær 4 mrd. kroner. Renteinntektene er et viktig positivt bidrag til finansresultatet i samtlige selskaper, men er likevel noe lavere enn i samme periode i fjor, målt i forhold til GFK. Samlet har selskapene en verdinedgang på eiendom på 2,3 mrd. kroner i de tre første kvartalene i 2009.

Figur 5.2 Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen (utvalgte poster). Prosent av GFK.

Balanse

Kollektivporteføljen utgjorde hoveddelen av forvaltningskapitalen med 83 prosent, mens selskaps- og investeringsvalgporteføljen utgjorde hhv. 10 og 7 prosent.

Aksjeandelen utgjorde per tredje kvartal 10,4 prosent av kollektivporteføljen. Dette er en liten økning fra utgangen av forrige kvartal. Aksjeandelen baserer seg kun på beholdningstall på balansen og tar ikke hensyn til eventuelle derivater. Det synes imidlertid å kun være mindre forskjeller mellom beholdningstallene og selskapenes egne oppgitte aksjeeksponering dette kvartalet.

Obligasjoner og sertifikater til virkelig verdi utgjorde 33 prosent av kollektivporteføljen. Av dette utgjorde offentlig utstedte obligasjoner om lag en tredjedel. Obligasjoner holdt til forfall utgjorde 21 prosent av kollektivporteføljen, en svak økning siden utgangen av 2008. Andelen utlån og fordringer til amortisert kort, som utgjorde 17 prosent av investeringer i kollektivporteføljen, skriver seg dels fra en omklassifisering av en større hold til forfall portefølje, og dels at et selskap løste opp hele hold til forfall porteføljen høsten 2008. Deler av disse frigjorte midlene ble plassert i utlån og fordringer til amortisert kost.

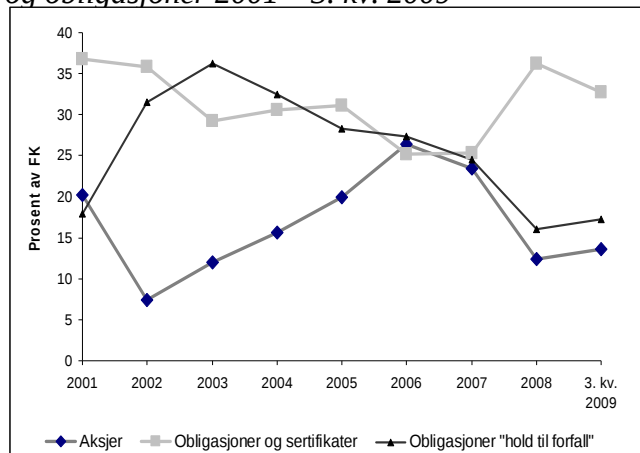
Tabell 5.2 Utvalgte balanseposter

BALANSE	30.09.2009		30.09.2008		31.12.2008	
	Mill. kr.	% av FK	Mill. kr.	% av FK	Mill. kr.	% av FK
Bygninger og faste eiendommer*	94 441	12,2	94 938	13,0	95 025	12,9
Finansielle eiendeler til amortisert kost	246 749	31,9	215 034	29,4	202 145	27,5
herav investeringer som holdes til forfall	133 030	17,2	158 088	21,6	117 762	16,0
herav utlån og fordringer	106 488	13,7	50 664	6,9	77 193	10,5
Finansielle eiendeler til virkelig verdi	395 834	51,1	371 990	50,9	409 438	55,7
herav aksjer og andeler	105 687	13,6	126 388	17,3	91 149	12,4
herav obligasjoner og sertifikater	253 013	32,7	210 282	28,8	266 586	36,3
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	774 464	100,0	730 877	100,0	734 940	100,0
herav eiendeler i selskapsporteføljen	75 981	9,8	81 563	11,2	73 518	10,00
herav investeringer i kollektivporteføljen	641 492	82,8	597 194	81,7	620 270	84,40
herav investeringer i investeringsvalgporteføljen	56 610	7,3	52 120	7,1	41 145	5,60
Kursreguleringsfond	3 016	0,4	59	0,0	304	0,04
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	641 958	82,9	609 495	83,4	609 154	82,88
Tilleggsavsetninger - kollektivporteføljen	13 162	1,7	24 196	3,3	13 215	1,80
Ansvarlig kapital	52 905	6,8	38 234	5,2	53 270	7,25

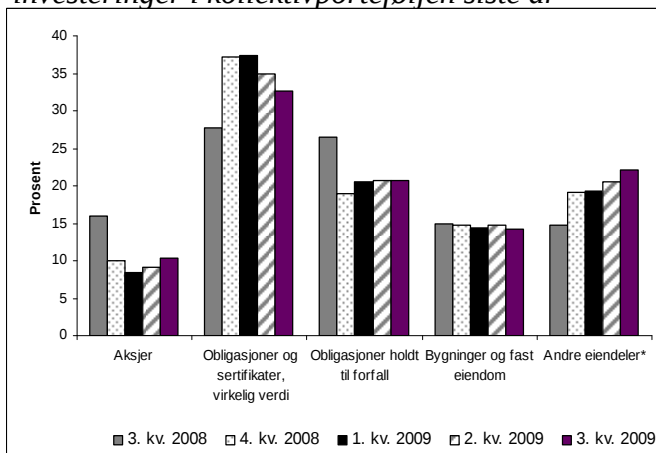
*Inkludert investeringer i eiendomsdatterselskaper

Midlene som ble frigjort ved nedsalg av aksjer i 2008 ble i hovedsak investert i obligasjoner, og obligasjonsandelen økte derfor betydelig i 2008. I 2009 er andelen obligasjoner til virkelig verdi redusert noe, og utgjorde 33 prosent av investeringer i kollektivporteføljen ved utgangen av tredje kvartal.

Figur 5.4 Utviklingen i andelen aksjer og obligasjoner 2001 – 3. kv. 2009

Figur 5.5 Utvikling i investeringer i kollektivporteføljen siste år

*inkl. bl.a. utlån og fordringer til amortisert kost

Soliditet og stresstester

Livselskapene hadde ved utgangen av tredje kvartal en samlet kapitaldekning på 15,5 prosent. Samtlige selskaper oppfylte kravet om 8 prosent kapitaldekning. Solvensmarginen var for selskapene samlet 168,9 prosent, en nedgang fra 189,2 ved utgangen av 2008.

Stresstest II

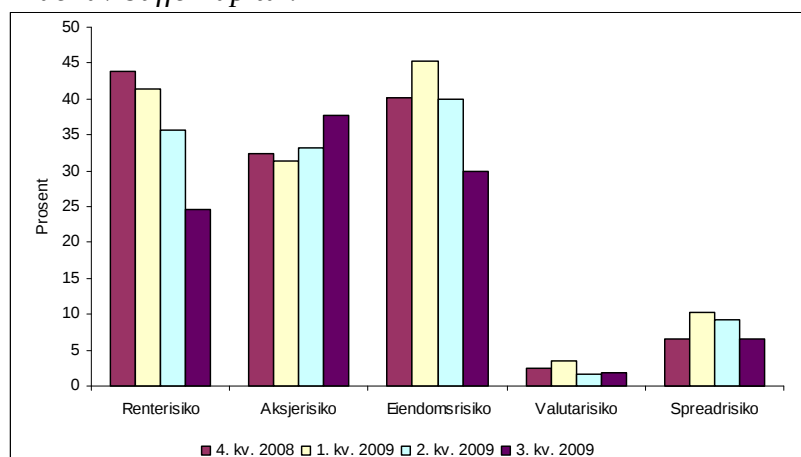
Alle livselskapene rapporterer kvartalsvise stresstester. Stresstest II er basert på bokførte verdier og skal belyse selskapets evne til å oppfylle gjeldende soliditetskrav. Følgende forutsetninger legges til grunn i beregning av markedsrisiko:

- Et parallelt skift rentekurven på 1,5 prosentpoeng,
- et fall i aksjekursene med 20 prosent,
- et fall i eiendomsmarkedene med 12 prosent og
- en endring i kursen på utenlandsk valuta med 12 prosent.

Bufferkapitalen består av overskytende kjernekapital (kjernekapitalmargin), tilleggsavsetninger begrenset oppad til årets renteforpliktelse, delårsresultat², kursreguleringsfond og risikoutjevningsfond.

Etter noe økte investeringer i aksjer og høyere aksjekurser har tapspotensialet for aksjerisiko økt noe siste kvartal og utgjorde ved utgangen av tredje kvartal 38 prosent av bufferkapitalen. Samtidig har tapspotensialet for rente- og eiendomsrisiko blitt redusert som andel av bufferkapital. I absolutte tall er tapspotensialet for renterisiko noe redusert gjennom 2009, mens eiendomsrisiko er uendret. Samlet tapspotensial for markedsrisiko som andel av bufferkapitalen har falt med 14 prosentpoeng siste kvartal til 77 prosent. Dette skyldes først og fremst en økning i bufferkapital i perioden.

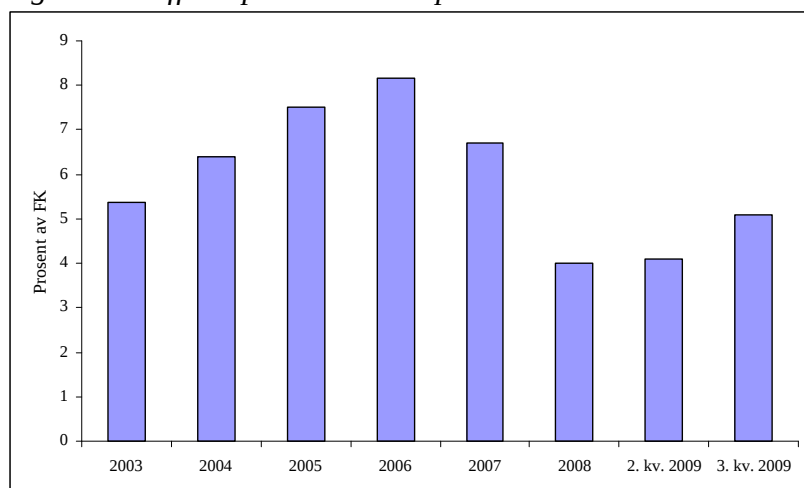
Figur 5.6 Kvartalsvis utvikling i tapspotensial for markedsrisiko, fordelt på risikoområder. Andel av bufferkapital.

Bufferkapitalen, slik den er definert i stresstesten, økte med 9 mrd. kroner fra utgangen av forrige kvartal, og utgjorde 5,1 prosent av forvaltningskapitalen ved utgangen av tredje kvartal. Både delårsresultatet (før tildeling til kunder) og økning i kursreguleringsfondet bidrar positivt til selskapenes bufferkapital.

² Delårsresultatet inkluderer kundens andel av overskuddet som anses som en buffer før endelig tildeling av overskudd ved årsslutt.

Figur 5.7 Bufferkapital i livselskapene samlet 2003 – 3. kv. 2009

6. SKADEFORSIKRINGSSELSKAPER

- nedgang i teknisk resultat
- større finansinntekter ga høyere resultat før skatt

Utvalget består av 43 norsk eide forsikringsselskaper. I fremstillingen er selskapene delt inn i ulike grupper.

Tabell 6.1 viser de ulike forsikringsgruppenes markedsandeler målt i prosent av samlet forfalt bruttopremie.

I prosent av samlet bruttopremie	1.-3. kv. 2009	1.-3. kv. 2008
Knyttet til konsern	34,7	36,1
Captives	6,5	6,0
Øvrige aksjeselskaper	10,6	9,4
Sjøforsikringsselskaper	3,0	3,1
Gjensidige selskaper	1,2	1,1
Utenlandske filialer	44,0	44,3

Resultatutvikling i gruppene

Alle gruppene fikk redusert teknisk resultat i 1.-3. kvartal 2009 sammenlignet med 1.-3. kvartal 2008. Nedgangen i teknisk resultat skyldes redusert allokert investeringsavkastning, økte sikkerhetsavsetninger og økt combined ratio.³ Alle gruppene hadde redusert allokert investeringsavkastning, mens alle gruppene utenom sjøforsikringsselskaper hadde økning i combined ratio. Allokert investeringsavkastning sank som følge av at den forsikringstekniske renten som brukes til beregningen av allokert investeringsavkastning sank med 2,26 prosentpoeng til 2,59 prosent i 1.-3. kvartal 2009. Gruppen med selskaper knyttet til konsern var den eneste som ikke hadde økning i sikkerhetsavsetningene.

Tabell 6.2 resultatutviklingen i de ulike gruppene av skadeselskaper

Tall i mill. kroner		1.-3. kv. 2009	1.-3. kv. 2008
Knyttet til konsern	Teknisk resultat	1 259	1 896
	Resultat før skattekostnad	3 224	599
Captives	Teknisk resultat	590	1 421
	Resultat før skattekostnad	1 856	-488
Øvrige aksjeselskaper	Teknisk resultat	-46	199
	Resultat før skattekostnad	380	-8
Sjøforsikringsselskaper	Teknisk resultat	-117	228
	Resultat før skattekostnad	23	108
Gjensidige selskaper	Teknisk resultat	54	113
	Resultat før skattekostnad	238	-47
Alle selskaper	Teknisk resultat	1 740	3 858
	Resultat før skattekostnad	5 721	163

På grunn av en stor økning i finansinntekter fikk de fleste gruppene betydelig bedre resultat før skatt i 1.-3. kvartal 2009 enn i 1.-3. kvartal 2008, til tross for fallet i teknisk resultat. Gruppen med sjøforsikringsselskaper var den eneste som hadde lavere resultat før skatt i 1.-3. kvartal 2009 enn i tilsvarende periode året før. For denne gruppen var ikke økte

³ Combined ratio er summen av skadeprosent (erstatningskostnader for egen regning (f.e.r) i prosent av premieinntekter f.e.r) og kostnadsprosent (forsikringsrelaterte driftskostnader f.e.r. i prosent av premieinntekter f.e.r)

finansinntekter nok til å kompensere for reduksjonen i teknisk resultat. Hovedårsaken til fallet i teknisk resultat var en stor økning i sjøforsikringsselskaperes sikkerhetsavsetninger.

Tabell 6.3 Combined ratio i ulike grupper

(Tall i prosent)	Knyttet til konsern	Captives	Øvrige aksje-selskaper	Sjøforsikr.-selskaper	Gjensidige selskaper
1.-3. kv. 2009	95,2	77,1	101,2	103,7	88,3
1.-3. kv. 2008	94,2	39,8	100,5	110,5	86,9

Combined ratio gir et mål på lønnsomheten av den forsikringsrelaterte virksomheten. Så lenge combined ratio er under 100, har premieinntektene vært større enn summen av skadeutbetalinger og andre forsikringsrelaterte kostnader. I alle gruppene utenom sjøforsikringsselskaper var det en økning i combined ratio fra 1.-3. kvartal 2008 til 1.-3. kvartal 2009, og i alle disse gruppene økte skadeprosenten i denne perioden.

Det har i de siste årene vært lite lønnsomt å drive med sjøforsikring. Siden 2006 har sjøforsikringsselskaperes combined ratio vært over 100, men de to siste årene har den vist en sterkt fallende utvikling. I 1.-3. kvartal var det imidlertid denne gruppen som hadde det høyeste nivået, med 103,7 prosent. Det er likevel en betydelig nedgang på 6,8 prosentpoeng i forhold til tilsvarende periode i 2008, og 20,1 prosentpoeng lavere enn i 1.-3. kvartal 2007.

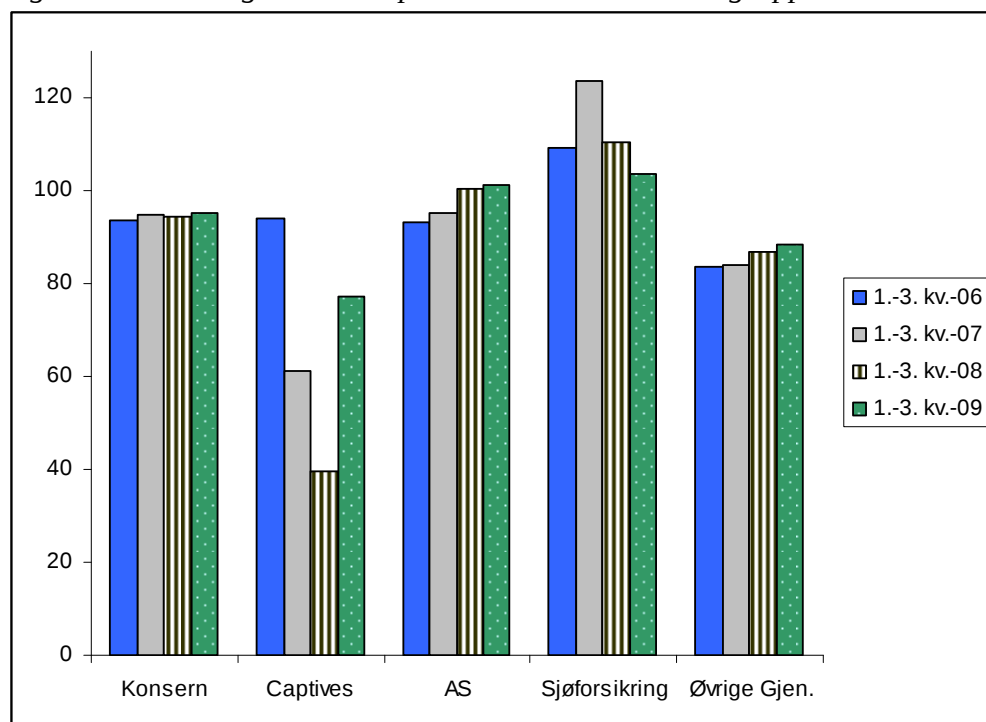
Gruppen med aksjeselskaper hadde med 101,2 prosent også en høy combined ratio i 1.-3. kvartal 2009. Denne gruppen består av flere nyetablerte selskaper med lave premieinntekter, noe som er medvirkende til denne gruppens høye combined ratio nivå.

I gruppen knyttet til konsern steg combined ratio med ett prosentpoeng, til 95,2 prosent, både skadeprosenten og kostnadsprosenten økte noe i denne gruppen.

For gjensidige selskaper steg combined ratio med 1,4 prosentpoeng til 88,3 prosent, også her bidro økning i både skade- og kostnadsprosentene til noe høyere combined ratio.

Captive-selskapene hadde nesten en dobling av sin combined ratio, fra 39,8 prosent i 1.-3. kvartal 2008 til 77,1 prosent i 1.-3. kvartal 2009. Endringene i captive-selskaperes combined ratio sier mer om variasjon i hvordan regnskapet føres, enn om faktiske endringer i nivået på premieinntekter og skadeutbetalinger.

Figur 6.1 Utviklingen i nivået på combined ratio i ulike grupper

Figur 6.1 viser utviklingen i combined ratio for gruppene de siste fire årene. Figuren viser tydelig at noen grupper har store årlige variasjoner i combined ratio.

10 av 43 selskaper hadde negativt resultat før skatt i 1.-3. kvartal 2009. Til sammenligning hadde 17 av 44 selskaper negativt resultat i samme periode i 2008. Økning i netto finansinntekter har bedret resultatene i mange selskaper.

Resultatutvikling for selskapene samlet

I den videre fremstillingen av resultat- og balanseutviklingen for skadeforsikringsselskapene samlet, er captive-selskapene holdt utenom. Captive-selskapene er holdt utenom som følge av svært store variasjoner i resultatene fra år til år, som ikke alltid er på linje med hvordan markedet for skadeforsikringsselskaper for øvrig utvikler seg.

Tabell 6.4 Samlet resultatutvikling for alle skadeforsikringsselskaper utenom captives

Tall i mill. kr og prosent av premie f.e.r	1.-3. kvartal 2009	% av premie	1.-3. kvartal 2008	% av premie
Premieinntekter f.e.r.	16 818		16 328	
Allokert investeringsavkastning	844	5	1 502	9
Andre forsikringsrelaterte inntekter (inkl. premierabatter og gevinstavtaler)	74	0	96	1
Erstatningskostnader f.e.r.	12 693	75	12 325	75
Forsikringsrelaterte driftskostnader f.e.r.	3 513	21	3 304	20
Endring i sikkerhetsavsetning mv.	387	2	-143	-1
Resultat av teknisk regnskap	1 150	7	2 436	0
Netto inntekter av finansielle eiendeler	3 570	21	-275	-2
Allokert investeringsavkastning	839	5	1 494	9
Andre inntekter/kostnader	-16	0	-15	0
Resultat før skattekostnad	3 865	23	652	4

Sammenlignet med 1.-3. kvartal 2008 hadde skadeforsikringsselskapene 3 prosent økning både i premieinntektene f.e.r, og i erstatningskostnader f.e.r. i 1.-3. kvartal 2009. Skadeprocenten holdt seg derfor uendret på 75 prosent. Forsikringsrelaterte driftskostnader f.e.r. steg med 6 prosent i samme periode og førte til at kostnadsprosenten steg med 1 prosentpoeng fra 20 til 21 prosent. Samlet fikk selskapene 1 150 mill. kroner i teknisk resultat i 1.-3. kvartal 2009, mot 2 436 mill. kroner i 1.-3. kvartal 2008. Den store reduksjonen i

teknisk resultat skyldes i hovedsak lavere allokert investeringsavkastning og økte sikkerhetsavsetninger.

Utviklingen i finansmarkedet har stor betydning for forsikringsselskapenes resultater. I 1.-3. kvartal 2009 hadde selskapene 3 570 mill. kroner i netto finansinntekter, mot -275 mill. kroner året før. Den betydelige økningene i finansinntektene bidro til at resultat før skatt steg fra 652 mill. kroner i 1.-3. kvartal 2008 til 3 865 mill. kroner i 1.-3. kvartal 2009.

Balanseutvikling i alle selskapene

Tabell 6.5 Samlet balanseutvikling for alle skadeforsikringsselskaper utenom captives

Tall i mill. kr og prosent av forvaltningskapital	30.09.2009	% av FK	30.09.2008	% av FK
Bygninger og faste eiendommer	2 057	2	2 689	3
Investeringer som holdes til forfall	18 670	22	13 491	17
Aksjer og andeler	9 133	11	11 750	14
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	21 593	26	22 501	28
Utlån	1 974	2	1 647	2
Ansvarlig kapital	18 299	22	16 748	21
Forsikringstekniske avsetninger	45 329	54	43 373	53
Forvaltningskapital	83 290		81 142	

Samlet hadde skadeforsikringsselskapene en forvaltningskapital på 83,3 mrd. kroner ved utgangen av 3. kvartal 2009, det er en økning på 2,6 prosent siste år. Investeringer som holdes til forfall utgjorde 22 prosent av forvaltningskapitalen, etter en økning på 5 prosentpoeng. Aksjer og andeler utgjorde 11 prosent, etter en nedgang på 3 prosentpoeng. Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning var på 26 prosent av forvaltningskapitalen, mot 28 prosent ved utgangen av 3. kvartal 2008. Bygninger og faste eiendommer sank med 1 prosentpoeng til 2 prosent, mens andelen utlån har holdt seg stabilt på 2 prosent av forvaltningskapitalen.